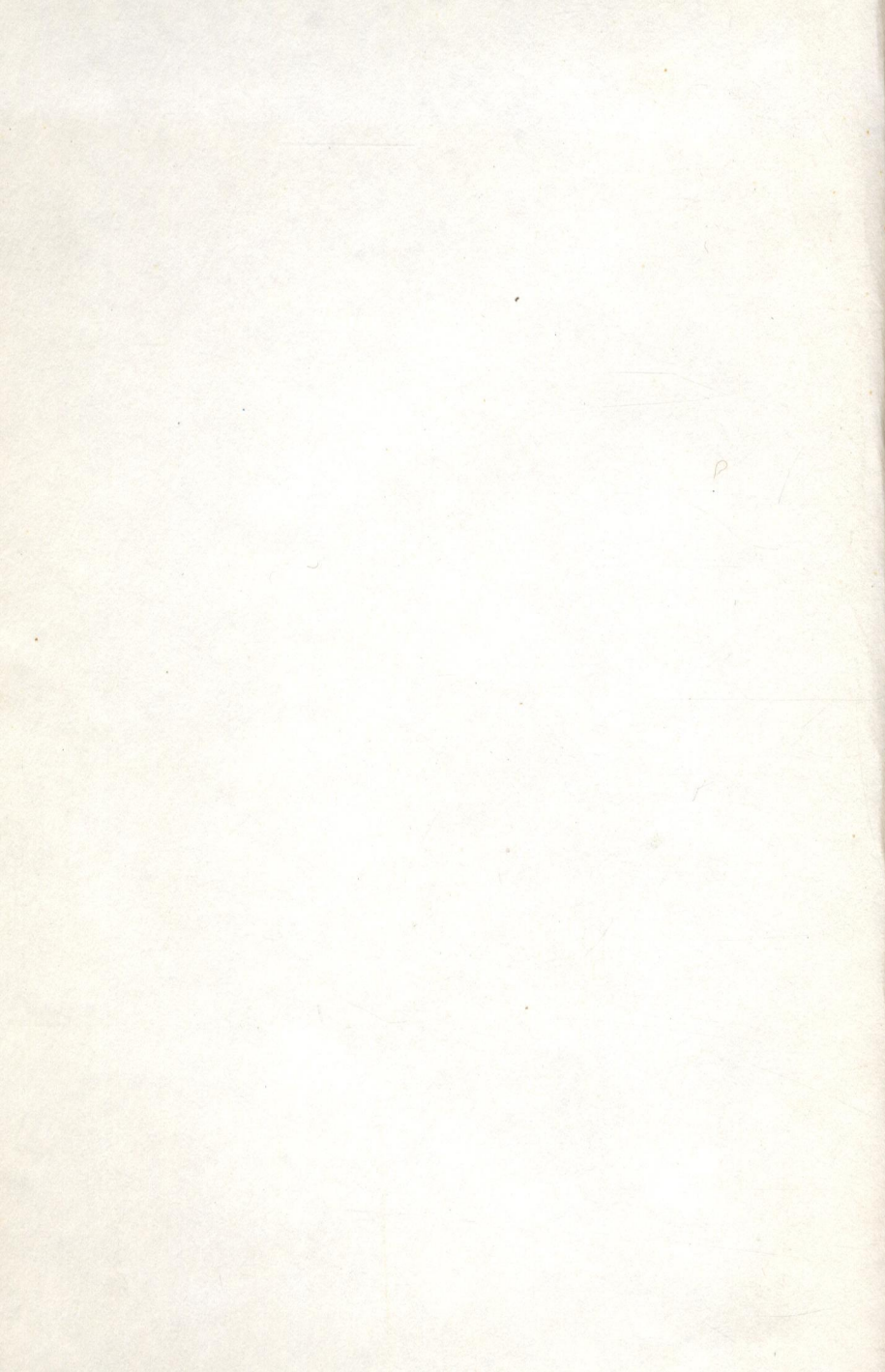

Живі
Струни

06, 10

ЖИВІ СТРУНИ

АНТОЛОГІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Уклав А. Б.

„Боян же, братиє, не десять
Соколов на стадо лебедей пуцаше,
Но своя віщия персти на
Живия струни воскладаше...”

(Слово о полку Ігоревім).

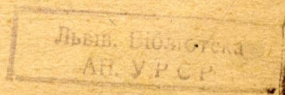
1940.

531.

УКЛА

"Боян же, братице, не десять
Соколов на стадо лебедей
пущаше,
Но своя віция персти на
живия струни, воскладе..."

1940

Львівська державна
наукова бібліотека

№

58

ВІД УПОРЯДЧИКА.

Укладаючи цю антологію, упорядчик мав завдання дати в ілюстраціях побіжний перегляд української поезії від її поганеських початків до сучасності, як найконечніший матеріал для користування при курсах і викладах з цієї ділянки по наших культурно-освітніх товариствах та школах.

У збірці узгляднено як творчість народну, групуючи речі за їх головними родами, так письменну, починаючи "Словом о Полку Ігореві", та бароковими віршами козацької доби. З огляду на ширину завдання, при виборі довелося обмежитися завжди до одного прикладу з кожного автора. Такий зразковий вірш мав проте по змозі характеризувати найістотніше в творчості поета, як цілість матеріалу - допомогти відчувати дух і осяги нашої тисячелітньої поезії.

А.Б.

Копия. 14.8.1944

20

У С Т Н А Т В О Р Ч І С Т Ь

Пісні обрядові.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

Колядка.

А в полі, в полі, й у виноколі,
Стоять намети з білого шовку;
А в тих наметах все столи стоять,
Все столи стоять позастилані,

Позастилані все килимами.
А на тих столах все кубки стоять,
Все кубки стоять понаповняні.
Поза столами все пани сидять;

Між тими панами красний паничу,
Красний паничу, пане Іване.
Перед паничем вірнії слуги:
Просяться вони у Невір-землю:

"Пусти нас, пане у Невір-землю!
Пустимо стрілку, як грім по небу;
Пустимось кіньми, як дрібен дощик;
Блиснем шаблями, як сонце в хмарі!"

Веснянки.

Благослови, мати,
Ой, мати Лада, мати,
Весну закликати,
Зиму проводити!
Зимочка в візочку,
Літечко в човночку.

Гаївка.

А вже весна воскресла,
Що ж вона нам принесла:
На віночки рубочки,
На дівочок віночки,
А парубкам шабельки,
Щоб ішли до війни.

Царинна.

Ой на Івана на Купала
Купалася ластівонька,
Купалася і нуряла,
Аж ся річка розлигала.

Ти купайся, ластівонько,
А ти гори собітойко,
Най нам марта ся розводитьъ,
Челядойка пишно ходить.

Собітойка ясно горить;
Челядойка пишно ходить,
Собітойка догоряє.
Челядойка проквітає.

Купальна.

Посію я руту,
Руту за річкою,
Посажу деревко,
За морем близенько.

Моя рута зійшла,
Зілечком поросла.
Час руту полети,
Верхи позжинати,

І віночок вити,
На Дунай пустити.
Хто віночок пойме,
Той дівоньку возьме,

Хто вінок дістане,
Той моїм стане.
Побіцявсь Іванко
Віночек поняти,

Віночок поняти,
І дівоньку взяти.
Як ступив ногою
По пояс водою.

Як ступив другою
На дно головою...

Русальна.

Проведу русалочок до бору
Сама вернуся до дому...
Проводили русалочки, проводили,

Щоб вони до нас не ходили,
Та нашого житечка не ломили
Та наших дівочок не ловили!

Обжинкова.

Зашуміла діброва,
Залящала дорога,
Хазяїнові женці йдуть,
Золотий вінок несуть.

Місяць місячейку,
Освіти нам доріжейку,
Щоби сьмо не зблудили,
Віночка не згубили,

Бо наш віночок красний,
Як місячко ясний,
Йде вищий від плота,
Ще дорожчий від злата,

Йде вищий від гори,
Ще ясніший від зорі.
Наше село веселе,
Ми віночка несемо,

Не з золота - з яриці,
З назимої пшениці,
Не з золота, а з жита,
Нам горілка налита.

Сива пава літала,
Крилами двір мітала,
Сподівалась вінця
До свого гуменця.

Заміняйте двори,
Застеляйте столи,
Сподівайтесь вінця
До свого гуменця.

Весільна.

Заграно, забубнено, бояри побуджено-
Встаньте, бояре встаньте,
Коники посідлайте, самі ся убирайте,
Бо поїдемо ранком по-під високим замком,

Будемо замки ламати, Марусину діставати-
Замків не зламали, Марусеньки дістали.
Припадь, припадь, Марусино, до стола,
Обступили боярчики довкола -

Кіньми грають, двір рубають,
Набелками витинають, Марусини шукають.
Пустимо стрілку перляну,
Вибемо стінку камяну,
Возьмемо Марусеньку молоду.

Голосіння.

Мій синочку - мій голубчику,
Мій синочку - моя дитиночко,
Моя дитиночко - моя щіпочко!
Моя щіпочка одщіпнулася,
Моя яблочко одкотилося,
Моя маківка осталася!

Як ти зацвіла - та й не на довго,
Моя дитиночко - моя родиночко!
Мій синочку, мій соловейчику!
Мій синочку, мій ріднесенький!
Мій синочку, мій дрібнесенький!
Мій синочку, мій робітнику!
Мій синочку, мій ксарику!
Мій синочку, мій виноградочку!
Мій синочку, мій князе!

Я ж не думала, що ти будеш такої
Смутної невеселої хати бажати -
Сонечко не загіє,
Буйний вітер не завіє!
Нащо ж ти мене покинув?

Моя матінко, коли ж ти прибужала,
Та од мене синочка перемовляла?
Та стрічайте мого синочка,
Та прибірайте йому містечко біля себе,
Та доглядайте ж мого синочка, як я
доглядала!

І синочку, моя дитино,
Устань подивись!

Яне ти весілля паробів смутне невеселе!
Подивись скільки роду зі'лося!
Ніщо, а ти до їх і словечка не промови!

Мої сини - мої соловейки,
Мої сини - мої маленькі!
Та якого ж вам гостинця передам?
Покочу яблочко - воно зогніє.
Покочу булочку - зацвіте
Покочу бублика - не покотиться,
До твого серденька не пригорнеться.

ПІСНІ ЛІРИЧНІ
І
ПОВУТОВІ.

Коломийки.

Ой гадав я, милий брате,
Що то скрипка грає,
А то моя чорноброва по саду співає.

Та гадав я, милий брате,
Що то сонце сходить,
А то моя миленькая по подвір'ю ходить.

Ж Ж Ж

Половина саду родить,
Половина вяне,
Половина шлюби беруть,
Половина марне.

Половина саду родить,
Половина всхнеться,
Половина побереться,
Решта розійдеться.

Д о щ и к.

Дощик, дощик, капає дрібненько,
Я ж думала, я ж думала, Запорожець ненько.

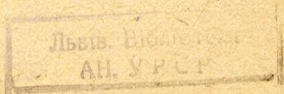
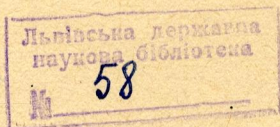
Коли б знала, коли б знала, звідки виглядати,
То б наняла, заставила стежки замітати.

Аж він іде, аж він іде, ступає дрібненько,
То-то люблю, то-ж то мило дивитися, ненько.

Дощик дрібний, аж із стріхи ллеться,
Розсердився мій миленький, тай не заміється,

Розсердився мій миленький, аж ногами тупотить,
Дощик дрібний, аж зі стріхи капотить.

Розгнівався, розгнівався, мій милий на мене,
А як гляне, серце вяне і в його і в мене.

Тихо, тихо.

Тихо, тихо Дунай воду несе
А ще тихше дівка косу чеше.
Що начеше, то на Дунай несе:

"Пливи, косо, пливи за водою,
А я піду у слід за тобою".

В темнім лузі явір зелененький,
Під явором коник вороненький.

Під явором коник вороненький,
На конику козак молоденький,

Сидить собі та в гуслоньки грає.
Струна к струні тихо промовляє:

"Нема впину вдовиному сину,
Що звів з ума молоду дівчину.

Колисанка.

Ой спи, дитя, без повити,
Поки мати з поля прийде
Та принесе три квіточки.

Одна буде дрімлива,
Друга буде сонлива,
Третя буде щаслива.

Ой щоб спало, задрімало
Та, щоб росло, не боліло,
На серденько не скребіло.

Ой рісточки у кісточки,
Здоровячко на сердечко,
Розум добрий в головоньку,
Соньки дрімки у вічєньки.

Ой ходить сон по вулиці,
В білесенькій кошулечці.

Слоняється, тиняється,
Господоньки питається:

А де хата теплесенька,
Де дитина малесенька.
Туди піду ночувати,
І дитину колихати.

А в нас хата теплесенька,
В нас дитина малесенька.

Ходи до нас ночувати,
І дитину колихати.

Ходи, соньку, в колисоньку,
Приспи нашу дитиноньку.

Ой пушу я.

Ой, пушу я кониченька в саду,
А сам піду к отцю на пораду;
Отець мій по садочку ходить,
За поводи кониченька водить:

"Ой на, синку, коника, не гайся,
Щоб від того війська не zostався:
Військо йде, хоруговки мають.
Попереду музиченьки грають".

Ой, пушу я кониченька в саду,
А сам піду к неньці на пораду;
Ненька моя по садочку ходить,
На рученьках сорочечку носить:

"Ой на, синку, сорочку, не гайся,
Щоб від того війська не zostався:
Військо йде, хоруговки мають,
Попереду музиченьки грають".

Ой, пушу я кониченька в саду,
А сам піду к милій на пораду:
Мила моя по садочку ходить,
За рученьки дитиночку водить:

"Ой на, милий, дитину, загайся,
Щоб від того війська та zostався:
Військо йде, хоруговки мають,
Попереду музиченьки грають".

Ой три літа...

Ой три літа, три неділі
Минулося на Україні,
Як козака турки вбили,
Під явором положили.
Під явором зелененьким
Лежав козак молоденький;
Його тіло почорніло,
А від вітру пострупіло,
Над ним коник зажурився,
По коліна в землю вбився.
- Не стій, коню, надо мною,
Бачу ж я щироньку твою:
Біжи з степом та гаями,
Долинами байраками,
До моеї родиноньки,
До вірної дружиноньки!
Стукни в браму копитами,
Тай забрязкай поводами.
Ой виїде брат - понуриться,
Виїде мати зажуриться,
Виїде мила-порадіє,
Стане, гляне, та й зомліє!...

- "Ой десь, коню, пана скинув?
Кажи ж, коню, чи не згинув?"
- Мене турки надігнали,
Пана мого з мене стяли,
Постріляли, порубали,
Там над Дніпром поховали!
Ой цить, мати, не журися!
Вже бо син твій оженився:
Він взяв собі за жіночку
Зелену долиночку
Та круту могилочку...
Возьми ж, мати піску зменю,
Посій його на каменю:
Коли ж той пісок зійде,
Тоді твій син з війська прийде!

Чумацька.

Ой, не стелися, хрещатий барвінку,
Та по крутій горі:
Гей, не втішайтесь, злії вороженьки,
Та пригодонці моїй.

Бо моя пригода, козацькая врода,
Як та ранняя роса:
Що вітер повіє, сонечко пригріє,
Роса на землю впаде:
Так моя неслава, людська поговорка
Марно пропаде.

Наїхали пани, й миди орендарі
Воли й вози забирають:
Гей беріть же ви всю худобоньку,
Не маю вам що казати.
А як жив буду, то все те здобуду,
Воли й вози закуплю:

Мережені ярма, тернові занози
Ще ж бо й сам я проблю
На людську славу й ту поговорку
Ще раз у Крим ізхожу:
Півні вози соли, повні мажі риби
Ще додому привезу.

January 1st.

Went to the office and saw Mr. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Went to the office and saw Mr. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Went to the office and saw Mr. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Went to the office and saw Mr. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

П І С Н І І С Т О Р И Ч Н І .

Із-за гори...

Ізза гори гори, з темненького лісу
Татари ідуть, Волиночку ведуть.
У Волиночки коса з золотого волоса, —
Щирий бір освітила,
Зелену діброву і битву дорогу.
А за нею біжить у погоню
Батенько її.

Кивнула, махнула білою рукою:
"Вернися, батеньку, вернися, рідненький!
Вб'єт мене не однімеш, і сам старенький
загинеш:
Занесеш голову на чужу сторону,
Занесеш очиці на турецькі границі".

Гей, з устя Дніпра...

/ XVI сл. /

Гей, з устя Дніпра до вершин
Сімсот річок і чотирі,
Та усі вони та у Дніпро впади,
У Дніпр правий, неказаний!
Та повійте, вітри низовії,
Ой, на паруси безоднії!
Ой, сидить козак на демені,
І він деменом повертає,
І на Чорне Море поглядає:
Ой, пливе судно, одним одно,
А в ньому турчин сидить з туркинею,
А туркиня сидить, вона не гуляє -
Шовковенький рушничок вишиває.
Ой, кому цей рушник буде -
Ой, чи турчину, чи татарину,
Ой, чи козакові молодому?
Ой, це буде кошовому молодому.

з/керма.

Дума про полковника Хвилона.
/ XVII.стл. /

Корсунський полковник Хвилон
Як став охотне військо виряджати,
Осаули по вулицях розсилав,
Червонії прапорки в руки давав.
Осаули по вулицях пробігали,
Червонії прапорки у руках проношали,
Козаків на Черкенъ-долину у охотне
 військо викликали.
Крикне, покрикне на винники, на броварники,
На п'яниці, на костерники:
"Годі вам по винницях горілок курити,
По броварнях пив варити,
По лазнях лазень топити,
Годі вам по грубах, по запічках валятися,
Товстим видом мух годувати,
Очей своїх молодецьких димом викурятн,
Своїми молодецькими плечима сажи витирати:
Ходіть з Хвилоном, корсунським полковником,
На Черкенъ-долину в охотне військо гуляти!"

Дума про козаків Голоту.
/XVIII.ст./

Ой, полем, полем Килиїмським,
Та шляхом битим ординським,
Ой, там гуляв козак Голота.
Не боїться ні огня, ні меча, ні третього
долота.

Правда, на козакові шати дорогії-
Три семирязі шикії:

Одна не добра, друга не гога,
А третя й на хлів неогога.

А ще правда, на козакові постали вязові,
А онучі китайчані-

Щирі жіноцькі рядняні;

Волоки шовкові -

У двоє, жіноцькі ширі валові.

Правда, на козакові шапка бирка,

Зверху дірка,

Травою пошита,

Вітром підбита,

Куди віє, туди й провіває,

Козака молодого прохолодає.

То гуляє козак Голота, погуляє,

Ні города, ні села не займає.

На город Килию поглядає.

У городі Килиї татарин сидить бородатий,

По гірницях походить,

До татарки словами промовляє:

"Татарко, татарко!

Ой, чи ти думаєш те, що я думаю?

Ой, чи ти бачиш те, що я бачу?"

Каже: "татарине, ой, сидий, бородатий!

Я тільки бачу, що ти передо мною по
гірницях походиш,

А не знаю, що ти думаєш та гадаєш."

Каже: "татарко!

Я те бачу: в чистім полі не орел літає:

То козак Голота добрим конем гуляє.

Я його хочу живцем в руки взяти

Та в горід Килию запродади,

Іще ж ним перед великими панами башами
вихвалити,

За його много червоних не лічачи брати,

Дорогії сукна не мірячи пошитати."

То тее промовляв, - дороге плаття надіває,

Чоботи обуває,

Шлик бархатний на свою голову надіває,

На коня сідає,

Безпечно за козаком Голотою ганяє.

То козак Голота добре козацький звичай
знає,

Ой на татарина скрива, як вовк, поглядає.

Каже: "Татарине, татарине!

На віщо ж ти важиш:

Чи на мою ясеньку зброю,

Чи на мого коня вороного,

Чи на мене козака молодого?
"Я, каже, "важу на твою ясеньку зброю,
А ще лучче на твого коня вороного,
А ще лучче на тебе, козака молодого.
Я тебе хочу дивцем у руки взяти,
В город Килию запродади,
Перед великими панами башами вихвалити
І много червоних не лічачи набрати,
Дорогіі сукна не мірячи почитати."
То козак Голота добре звичай козацький
знає.
Ой на татарина скрива, як вовк, поглядає.
"Ой, каже, "татарине, ой, сидий же ти, бородатий!
Либонь же ти на розум не багатий:
Ще ти козака в руки не взяв,
А вже козакові віри доняв.
А вже з його й гроші почитав.
А ще ж ти між козаками не бував,
Козацької каші не їдав,
І козацьких звичаїв не знаєш."
То тее промовляв,
На присішках став,
Без міри порошу підсипає,
Татарину гостинця в груди посилає.
Ой, ще козак не примірівся,
А татарин ік лихий матері з коня покотився.

Він йому віри не донімає.
До його прибуває,
Келепом меж плечі гримає,
Коли не огледиться, аж у його духу немає.
Він тоді добре дбав,
Чоботи татарські істягав,
На свої козацькі ноги обував;
Одежу істягав,
На свої козацькі плечі надівав;
Бархатний шлик іздіймає,
На свою козацьку голову надіває;
Коня татарського за підводи взяв,
У город Січі припав,
Там собі не гуляє
Поле Килиїмське хвалить-вихваляє:
"Ой, поле Килиїмське!
Бодай же ти літо й зиму зеленіло,
Як ти мене при нещасливій годині сподобило!
Дай же Боже, щоб козаки пили та гуляли,
Хороші мислі мали,
Од мене більшу добычу брали,
І неприятеля під ноги топтали!"
Слава не вмере, не поляже,
Од нині до віка!
Даруй Боже на многі літа!

Дума про Богдана Хмельницького.

/половина XVII.ст./

Як од Кумівщини та до Хмельнищини,
Як од Хмельнищини та до Брянщини,
Як од Брянщини та й до цього ж то дня,
Як у землі Кралеvській та добра не було:

Як жи́ди - рандарі
Всі шляхи козацькі заорандовали,
Що на одній милі
Та по три шинки становили.
Становили шинки по долинах,
Зводили щогли по високих могилах.

І щеж то жи́ди - рандарі
У тому не перестали:
На славній Україні всі козацькі торги
заорандовали,

Та брали мито - промито:
Од возового
По пів золотого,
Од пішого пішениці по три денешки мита брали.
Од неборака старця
Брали кури та яйця,
Та іще питає:

"Чи нема, котик, ще цого?"

Іще ж то жи́ди - рандарі
У тому не перестали:
На славній Україні всі козацькі церкви
заорандовали.
Котрому б то козаку, альбо мужику дав Бог
дитину повити;
То не йди до попа благословиться,

Та піди до жида-рандара та полож шостак,
Щоб дозволив церкву одчинити,
Тут дитину охрестити.

Іще ж то котрому б то козаку, альбо мужику
Дав Бог дитину одружити,

То не йди до попа благословиться,

Та піди до жида-рандара та полож битий тарель,
Щоб дозволив церкву одчинити,
Тут дитину одружити.

Іще ж то жида-рандарі

У тому не перестали:

На славній Україні всі козацькі ріки
заорандовали:

Перва на Самарі,

Друга на Саксані,

Третя на Гнилій,

Четверта на Пробойній,

Пята на річці Кудесці.

Котрий би то козак, альбо мужик ісхотів риби
ловити,

Жінку свою з дітьми покормити,

То не йди до попа благословиться,

Та піди до жида-рандара та поступи йому частъ
оддать,

Щоб дозволив на річці риби вловити,

Жінку свою з дітьми покормити.

Тоді ж то один козак мимо кабака ~~ї~~/іде,

За плечима мулкет несе,

Хоче на річці утя вбити,

Жінку свою з дітьми покормити.

То жид-рандар у кватирку поглядає,
На жидівку свою стиха словами промовляє:

"Ей жидівко ж моя Рася!

Що цей козак думає, що він у кабак не вступить,

За денежку горілки не купить,

Мене жида-рандара, не перепросить,

Щоб дозволив на річці утя вбити,

Жінку свою з дітьми покормити".

Тоді-то жид-рандар стиха підходить,

Козака за патли хватає.

То козак на жида-рандара скося, як ведмідь
поглядає,

Іще жида-рандара мостивим паном уживає:

"Ей жиду, каже, жиду-рандаре,

Мостивий пане!

Дозволь мені на річці утя вбити,

Жінку свою з дітьми покормити"

Тоді жид-рандар в кабак входить,

На жидівку свою стиха словами промовляє:

"Ей жидівочко моя Рася!

Будь мені тепер у Білій Церкві наставним равом:

Назвав мене козак мостивим паном".

Тоді-то у святий божественний день у четверток,

Як жиди рандарі у Білу Церкву на сейм збира-
лись,

Один до одного стиха словами

промовляли:

"Ей жиди ж ви, жиди-рандарі!

Що тепер у вас на славній Україні

слишно?"

"Слишен", говорить, "тепер у нас гетьман
Хмельницький:

Як од Білої Церкви та до славного Запорозького
Не така стоїть жидівська сторожа!"

Тоді обізвається один жид Аврам

/У того був невеличкий крам,--

Тільки шпилькі та голки,

Що ходив поза Дніпром та дурив козацькі
жінки/;

Жиди ж ви, жиди-рандарі!

Як із Низу тихий вітер повіє,

Вся ваша жидівська сторожа погине".

Тоді ж то у святий день божественний

у вівторок

Гетьман Хмельницький козаків до сходу сонця
у поход виправляв

І стиха словами промовляв:

"Ей козаки ви, діти, друзі!

Прошу вас, добре дбайте,

Од сна вставайте,

Руський Отче-наш читайте,

На славу Україну прибувайте,

Жидів рандарів у пені рубайте,

Кров їх жидівську у полі з жовтим піском
мішайте,

Віри своєї християнської у поругу не подайте
Жидівському шабашу не пильгуйте".

Отоді то всі жиди-рандарі догадливі бували,

Усі до города Полонного повтікали.

Тоді то Хмельницький на славу Україну
прибував,
Ні одного жиди-рандара не заставав.

Тоді то Хмельницький не пишний бував,
До города Полонного прибував,
Од своїх рук листи писав,
У город Полонного подава,
А в листах прописував:
"Ей Полоняне, Полонянська громадо!
Колиб ви добре дбали,
Жидів-рандарів мені до рук подали".
Тоді то Полоняне йому одписали:
Хоть будем один на одному лягали,
А не можем тобі жидів-рандарів до рук подати".
От-тоді-то Хмельницький у другий раз листи
писав,

У город Полонного подавав:
"Ой Полоняне, Полонянська громадо!
Не хороша ваша рада.
Єсть у мене одна пушка Сирота, -
Одчиняться ваші залізні широкі ворота".
Тоді-то як у святий день, божественний
четверток

Хмельницький до сходу сонця уставав,
Під город Полонное ближій прибував.
Пушку Сироту уперед постановляв,
У город Полонного гостинця подавав.
Тоді-то жиди-рандарі
Гірким голосом заволали:
"Ей Полоняне, Полонянська громадо!
Коли б ви добре дбали,

Од Польщі ворота одбивали,
Та нас за Вислу річку хоч у одних сорочках
пускали!
То ми б за річкою Вислою пробували
Та собі дітей дожидали,
Та їх добрими ділами наущали,
Щоб на козацьку Україну кривим оком не
поглядали.
Отоді-то козакам у городі Полонному дана воля
на три часа з половиною:
"Пийте гуляйте,
Коло жидів-рандарів собі здобу хорошу майте".
Тоді-то козаки у городі Полонному пили-гуляли
Здобу хорошу собі коло жидів-рандарів мали,
Назад на славу Україну прибували,
Очеретом сідали,
Сребро й злато на три часті паювали:
Першу часть на Покрову Січову та Спаса
Межигорського оддали,
Другу часть на меду та на оковитій горілці
пропивали,
Третю часть межі собою, козаками паювали.

Гайдамацька.

/1734/

Годі, годі, козаченьки в обозі лежати,
Ой ходімо під Гусятин жидів розбивати.
А в п'ятницю до полудня жиди розбивали,
А в суботу в Іванівцях худобу забрали.
Козаченько-стороженько своїм знати дає:
Ой з-за гори високої та зеленої дубини
Ідуть ляхи на три шляхи за півтора милі.
Крикнув козак запорозький та на свої люде:
Йдеть волинський воевода - баталія буде.
Перед себе десять тисяч ляхів проганяли,
На крижовій доріженці там ся іспітали,
Дали ляхам привітання, аж з коней спадали.
Виотупили козаченьки із міста Зінькова,
Ой летілт вражі ляхи з коней як солома;
А добре ся пани ляхи з козаками били,
Що лежить їх зпід Городка на чотирі милі.
Гей показав Медвідойко багатирську славу,
Що потопив панів ляхів в городецькім ставу.
А волинський воевода з гори поглядає:
Пан Борейко без кульбаби охляп утікає.

Нещасливий місяць квітень настав у сім
року:

Рейментарю Бобейкові потекла кров з боку.

Поклонився пан Борецько пану воеводі:

А вже ж мені з козаками воявати годі.

Борецькова дружинонька волає долами,

Один каже до другого: вже пана не мами.

Борецькова дружинонька волає до неба,

Один каже до другого: розійтися треба.

Нещасная баталія під Солопківцями,

Ледать ляхи з козаками та все купоньками.

Нещаслива та битва лиха наробила:

В Солопківцях із ляшеньків висока могила

Борецькова дивізія в той час замішала.

Та й людському всьому війську шика поламала

В славнім місті, у Кам'янці, стрельнули

з гармати:

Не по однім по ляшеньку заплакала мати.

В славнім місті, у Кам'янці стрельнули

з рушниці,

Не по однім по ляшеньку плакали сестриці.

ПИСЬМЕННА ТВОРЧІСТЬ.

/ Зі "Слова о Полку Ігореві" /
/ 1168 /.

Тогда Великий Святослав
Ізрони злато слово,
Слезами змішено,
І рече:
"О, моя синовчя, Ігорю і Всеволоде!
Рано еста начала Половецкую землю мечи
цвілити,
А собі слави іскати;
Но нечесно одоліте,
Нечесно бо кров поганую проліясте.
Ваю храбрая сердца в жестоцім харалұзі
сківана,
А в бұесті закалена.
Се ли створите моеї сребренїї сїдинї.
А уже не виждала есте
Сильнаго і багатого і многової
Брата моего Ярослава
С черниговськими бїлями,
С Могути і с Татрані
І с Шельбїри і с Топчакї
І с Ревуги і с Ольбєри":
Тїї бо без шитов с засапсєжники
Кликом полки побїждають,
Звонячи в прадїднуж славу.

Но рекосте: "Мужайся самі,
Предню славу самі похитим,
А задню ся самі поділим."
А чи диво ся, братне, стару помолодіти?
Коли сокол в мѣтах биваєть,
Високо птицъ взбиваєть,
Не даєть гнізда свого в обиду:
Но се зло: княже ми не пособіє.
На ниче ся години обратиша:
У Рим кричать под саблями половецькими,
А Володимир под панамі:
Туга і тоска сину Глібову.
Великий княже Всеволоде!
Не мислю ти перелетіти іздалеча,
Отня злата стола доблюсти.
Ти бо можеш Волгу весли розкрити,
А Дон шеломи вилати.
Аже би ти бѣл,
То била би чага по ногаті,
А кщѣй по резані.
Ти бо можеш посуху живими шереширі
стріляти,
Удалими сини Глібови.

Ти, буй Рѣриче і Давиде.
Не ваю ли злаченіі шеломи по крови плаваша?
Не ваю ли храбрая дружина рикають аки тури.
Ранени саблями каленими на полі незнамі?
Вступіта, господине в злата стремен

За обиду сего времени,
За землю Руськую, за рани Ігореві,
Буего Святославича.

Галички Осмомислі Ярослав!
Високо сидиши на своем златокованнім столі,
Подпер гори угорській своїми желізними
полки,

Заступив королеві путь,
Затворив Дунаю ворота,
Меча бремєни чрез облаки,
Суди рядя до Дуная.
Грози твоя по землям текуть:

Отворяєши Києву врата.
Стріляєши сотня злата злата стожа солтани
солтани за землями.

Стріляй господине, Кончака,
Поганого кошея.

За землю Руськую, за рани Ігореві,
Буего Святославича!

А ти, Буй Романе і Мстиславе.
Храбрая мисль носить вас ум на діло.
Високо плаваєши на діло в буеті
Яко сокол на вітрех ширяєся,
Хотя птицю в буйстві одоліти.
Суть бо у вас желізнії напорзи
Под шеломи латинскими.
Тими тресну земля і многі страни:
Хинова, Литва, Ятвязи, Деремела і Половці

Сулиці своя повергоша,
А глави своя поклониша
Под тії мечи харалужніі.
Но уже, княже Ігорю,
Утерпе солнцю світ,
А древо не болотом листвіє срони.
По Рси і по Сулі, гради поділиша,
А Ігорева храброго полку не крісити.
Дон ти, княже кличеть і зовет князі на побі
Олговичі, храбрії князі, доспіли на брань.
Інгварю і Всеволод і всі три Мстиславичі,
Не худа гнізда шестокрильні!
Не побідними жребії собі власти рахитисте,
Ков ваші златії шеломи
І сулиці лацьніі і щити?
Загородіте полю врата своїми острими стріла
За землю Руськую,
За рани Ігореві,
Буєго Святославлича!"
Півши піснь старим князям,
А потом молодим піти:
"Слова Ігорю Святославличю, Буй-Туру Всеволод
Владимиру Ігоревичу.
Здрави князи і дружини,
Поборяа за хрестяни
На погання полки!
Князем слава і дружині!
Амінь!

Касіян Сакович.

З віршів на похвалу гетьмана
Сагайдачного.
/1620.р./

О, цний Гетмане, славний в людех по всі віки,
Нехай ти приймет Христос в небесній лики!
Не раз си громил орди Татаров на шлах,х,
І загони їх разил в великих оршаках.
Дознал моци Рицера того Турчин силний,
В том тогорочном бою, як то бил, муж ділний.
Де в малом почті своїх, Турским многим полком
Мензне спирал поганским розідлим волком,
За ойчизну мензне ся ім заставляючи,
Здоровя свого намній не охороняючи.
Воліл сам, як Ксдрус кроль в Атенах в Греції,
Смерть поднят, би ойчизна токмо била в цілі.
Гдиж лепій есть стратити живот за ойчизну,
Нікли неприятелю достатся в коризну;
Кто бо, вім, за ойчизну не хочет вмирати,
Тот потом з ойчизною мусить погибати.
Цний Сагайдачний воліл сам рану подняти,
Ніжли би поганину Христіян видати;
От которой рани ото умирает,
Але слава і мензство його зоставаєт.

Напис на портреті гетьмана
Хмельницького.

/незнані XVII-XVIII ст./

Сей образ начертан Козацького Героя,
Подобна Греком тим, от коїх пала Троя!
Поділений і Цезар что били у Римі,
У Руссов значил то Хмельницький ділами своїми:
Польщу он низложил Козацькими полками;
Татар і Турков устрашил тіми же войсками;
Наказав варварство, пресік віроломство,
Вічно не забудеть того Полское потомство.
Унію он опроверг, благочестіє возставил,
Ревность в том свою в род і род прославил;
Непобідим во браніх, благой воспріял кінець:
Із сина в отечестві достойніший ему явился
отец!

Полон Потоцьких при Жовтих Водах II/
і Корсуні.

Он глянул як звір, он крикнул, як лев,
на жолнірській слова.
Острая як міч, грубая як піч була там
тая мова.
Зараз синачка свого єдиначка шлеть на
Жовтую Воду.
Тим на більшю і на горшю собі і всім
шкоду.
Бо скоро стали ляхи подле Плавли, зараз
поскочили,
Хмельничики, ординчики обоз заточили,
А скоро привернули, зараз огорнули, розкопали
моцни вали.
Одних постреляли, других порубали, третіх
живцем в орду пооддали.
На тім не досить; миру не просить Потоцький
здумалий.
На войну встає, штурми готує, бо мів встид
немалий.
Хочеть битися, кривди мститися, під Корсунь
вступає,
А за собою, як за своєю волю запорозьців
потягає,
Там же на полі всю свою силу жолнерську утрача
Стрелбу і штуки і всі ринштунки запорозьцям
накичає.
Турецькій коні, дрогії убори оддає поневолі.
А сам іде і інших веде до татарської неволі!

II/зі Збірника Єрлича.

Напис під образом козака.

Їхав козак полем та й отакувався,
Сів під зеленим дубом та й розперезав-ся:
"Гей як мені душно!
Я козак Бардадим, куди гляну-степ, як дим!
Гей шкода ж мені великая молодому,
Що як доведеться в степу помірати,
То нікому буде козацькі кости мої поховати:
Татарин боїться, а лях не приступе,
Хиба прийде лютий звір та в байрак поцупе.
А я того не бояся горілки нап'яся,
В бандуру заграю, з товаришем погуляю.
Гей як козак, був змолоду добряка,
Що не лишав у Пльщі ні жида ні ляха...

Похвала Хмельницькому.

З "Милості Божія"

/1727/

Вічних похвал от нас єсть достоїн,
Храбрый на землі і на морі воїн,
Войск Запорозких Хмельницький старійший,
Вовдъ іаряднійший.

Отчество над вся наче возлюбивий,
Него ради нивочто вмінивий
Роскоші, по покой, користі, інтрата,
І всі привати.

Православния церкви супостатом,
Найпаче мерзким трепет Уніятом,
Отческій догмат усердний Хранитель
І заштититель.

Діл предков своїх теплий подрацатель,
Древней козацкой слави соблюдатель,
Свою на брані положити главу
Готов за славу.

Добродітельми сими украшєнний,
Божія к тому Духа ісполненний,
Горєсть обратити нашу хотя в сладость.
Печаль на радость.

Первіе начал предлагать совіти,
Како врагіе прогнати навіти,
А по совітіх принялся за діло
Поспішно зіло.

Сразівся с врагом своїм доблествѣнно,
Прогнал за Вислу даже немедлѣнно;
Свише бо ему помощь прибывала
І укріпляла.

Тім ляхом виктор преславний явися,
Побідам его весь мір удивися;
Пребисть студ, печаль пагуба з Ляхами,
Торжество з нами.

А кто ты ліпо восхвалит, Богдане?
Кто толиких діл висоти достане?
Ми, іже похвал достойна ты знаєм
Не увінчаєм.

В похвалах твоїх язык наш безділен,
Ублажить бо ты достойно не сидиш;
Будей разві ти возвѣличен в небі,
Яко есть тобі!

Вірш на герб України.^{3/}

/XVII-XVIII ст./

Войска Запорозького воїн знаменитий
Вооружен бодрствуєт отчизну хранити,
Аще і врагов, коїх не зрит пред собою,
Обаче оружїє готово до бою.
Імать тїм воставши супостати сильни,
Хотїнія свого падоша смилни,
Ібо вість сей завчасу предворити злomu,
Да в порабощенїї не будеть нікому, -
Якоже діло бодра пастора суца
Воспїятити к стаду волка грядуща.

Х/ 3. Кисельовського літопису Грабянки.

Дума пана гетьмана Мазепи.

/1709./

Всі покою щире прагнуть,
А не в еден гуз всі тягнуть,
Той на право, той на ліво,
А все браття, тото диво!
Не маш любви, не маш згоди
От Жовтої взявши Води;
През незгоду всі пропали,
Самі себе звсєвали.
Ей, братища, пора знати,
Що не всім нам панувати,
Не всім дано всеє знати,
І річами керувати!
На корабель поглядімо,
І як много полічимо
Люду, однак сам керуєть,
Стирник і сам управуєть;
Пчулка бідна матку маєть,
І оное послухаєть.
Залсья, Боже, України,
Що не вкупі маєт сини!
Еден живесть із погани,
Кличеть: "Сюда, Атамани!"

Ідім матки ратовати,
Не даймо ей погибати!"
Другой Ляхом за грош служить:
По Вкраїні і той тужить:
"Мати моя старенькая!
Чом ти вельми слабенъкая?
Розно тебе розшарпали,
К,гди аж по сам Туркам дали,
Все то фортель щоб не міла,
І аз в конец зослабіла!"
Третій Москві юх голдуєть,
І ей вірні услугуєть;
Той на матку нарікаєть,
І неволю проклинаєть:
"Ліпше було не родити,
Нежли в таких будах жити!
От всіх сторон ворогують,
Огнем, мечем руїнують,
От всіх не маш зичливості,
Ані слушной учтивості:
Мухиками називаєть,
А поданством дорікаєть.
Чом /и братов не учила,
Чом от себе їх пустила?
Ліпше було пробувати,
Вкупі лихо одбувати!"

Я сам бідний не здолаю,
Хіба тільки заволаю:
"Гей, панове генерали,
Чому ж есте так оспалі?
І ви, панство полковники,
Без жадної політики,
Озмітєся всі за руки,
Не допустіть горкої муки
Матці своєї болш терпіти!
Нуте врагов, нуте бити!
Самопали набивайте,
Острих сабель добувайте,
А за віру хоч умріте,
І вольностей бороніте;
Нехай вічна буде слава,
Же през шаблі маєм права!"

3 "Енеїди".

Еней - сподар, посумовавши,
Насилу трохи трохи вгамувався;
Поплакавши і поридавши,
Сивушкою почастувався;
Но все-таки його мутило
І коло серденька крутило,
Небіжчик часто щось вздыхав;
Він моря так уже боявся,
Що на богів не полагався
І батькові не довіряв.

А вітри з заду все трубили
В потилицю його човнам,
Що мчалися зо всеї сили
По чорним пінявим водам.
Гребці і весла положили
Та сидя люлечки курили
І кургикали пісеньок:
Козацьких, гарних, запорожських,
А які знали, то московських
Вигадували бриденьок.

Про Сагайдачного співали,
Либонь співали і про Січ,
Як в пікенери набирали,
Як мандрував козак всю ніч:
Полтавську славили Шведчину,

І неня як свою дитину
З двора провадила в похід:
Як під Бендерю воювали,
Без галушок як помірали,
Колись як був голодний год.

Не так то діється все хутко,
Як швидко кажуть нам казок:
Еней наш плив хоть дуже прудко,
То втєх він плавав не деньок.
Довгенько по морю щось шлялись,
І самі о світі не знались,
Не знав Троянець ні один-
Куди, про до і як шведють,
Куди це так вони мандрують,
Куди їх мчить Анкізів син.

Оттак поплававши немало
І поблудивши по морям,
Якось і землю видно стало,
Побачили кінець бідам.
До берега якраз пристали,
На землю з човнів повставали
І стали тут оддыхать.
Ця Кумської земелька звалась,
Вона Троянцям подобалась,
Далось і їй Троянців знать.

Петро Гулак-Артемівський.

/1790-1866/

Пан.

Якийсь десь пан ясновельможний,

І гордий і заможний,

/А може був то лях/,

Як-раз утратив на свій шлях,

У пекло до Плутона.

Не вспів одважить ще й поклону

Як тут спитав його Еак:

— "Ну, на тім світі, що ти, як,

Чим був ти, де родився?

Як жив і чим живився?

Ти перед нами не гріши,

Кажи лиш правду, не бреш."

Пан глянув: перед ним мужик.

А пан наш не привик,

Щоб так мужик з ним об'яснявся.

— "Я із польського естем панства,"

Вельможний дзидзон повідав:

— "До півдня спав, до півночі обідав,

Був власним паном на Волині".

— "За цеє тобі пасти свині."

Еак так пану присудив

І вельми цим Плутоніві вгодив.

Якби і в нас таким судом судили,

Багацько б свинопасів наробили.

Л.
М. Боровиковський.
/1811-1899/

К л и м .

Спитали Кліма раз, яка найлучча птиця:
Чи чиж, чи соловей, чи чітка, чи синиця?

Голодний Клім озвався з-баса:

"Найлучча птиця - ковбаса."

Голодний бач кумі -

Хліб на умі.

Евген Гребінка.
/1812-1848/

Лебідь і гуси.

На ставі пишно лебідь плив,
А гуси сірії край його поринали.

"Хіба оцеї біняк вас з плузду звів?"
Один гусак загомоснів:

"Чого ви, братця, так баньки повітрікали?
Ми попеласті всі, а він один між нас
Своє пиньдичить піря біле.
Колиб ви тільки загоміли,

Щоб разом, стало-буть, вся беседа взялась
Ми б панича цього як-раз перемастили".
І завелась на ставі геркотня,
Гусике діло закінчило:

Таскають грязь і глей зо дна
Та мажуть лебедя, щоб піря посіріло.
Обмазали кругом - і голос трохи стих...
А лебідь - плисє на дно - і випурнув
як сніг.

Амвросій Метлинський.
/1814-1870/

Підземна церква.

Випитував я декого з старих,
Котрі ще ляха й унію видали;
Як діялося, що колись було...
А що миряни, слухати б бажали?

Казав мені один чернець ось так:
"У Києві всьому, всьому зачало:
Та і старий, старий же він козак.
Його ще й не було, те підростало, -
Давно, давно вже Київ панував:
Його церкви аж хмари зачіпали,
І шапку, хоч би хто, йому здіймав, -
Так слави далі вже йому не стало!
Коли на Дніпрі ж таки була і Січ...
Так споминать не дуже б то пристало;
Так не в сьому таки і наша річ,
А річ про те, як церковця запала.

Поки жили козак, списи й шаблюки,
Не добував нічого даром лях!
Вже стерпів і козак чимало муки,
Втікав на шлях він в кайданах...
Й попанував в лісах і по степах.

Далі - не стало списа і рушниці,
Прийшлося здать і стіни і бійниці!
-Що міркувать! Чи доля чи недоля,
/Мовляв народові з ченців один/
Од Бога все...
Аж сумно... Далі з церквою шарах!
Пішли під землю дзвони і пропали...
Та й досі, кажуть, як умре якийсь,-
Гудуть ті дзвони, плачуть мов з печали,
А нішого, так... диво! За життя,
Ще на світі, ті дзвони поминали...
Є чутка - і вже не їди з того пуття,
Кого от-так ті дзвони поминали:
Таких без слави й жалю,
Як сміття, зпроміж людей
Смерть вічна замітає,
Нема про нього на світі чуття,
Нема й могили землю западає!"

Маркіян Пашкевич.
/1811-1843/

В і р н а

Зашуміла дубровонька, листом зашуміла,
Затушила дівчиненька, серцем затушила,
Тужить нічку, тужить нічку, тужить і день
сілий,

Бо із війни за три роки не вертає милий.

На могилі-верховині милого спрашала,
Біле личко цілувала, слізьми проводжала.

"Не плач, не плач, ластівонько, дасть Бог
звозвати!

Не плач, не плач, голубонько, не плач не
журися!

Подай ручку біленьку, до дому вернися"!
Вдарив коник у копита, задзвонив станлями-
Лишилася сиротонька з журними гадками.

Вдарив коник у копита, на вітр пустив гриву
За лісами, за горами лишив чонобриву.
Край дуброви на горбочку всипана могила,
Там дівчина із горами що-день виходила

Виходила із горами, стягла до ночі,
Свої чорні за миленьким видивляла очі.
Ой ходила, ой бродила зимами, літами,
Витолтала білу стежку білими ногами.

Г а м а л і я.

"Ой, нема, нема ні вітру, ні хвилі
Із нашої України!

Чи там раду радять, як на Турка стати
Не чуємо на чужині.

"Ой, повій, повій, вітре, через море
Та з Великого Лугу,
Суши наші сльози, заглуши кайдани,
Розвій нашу тугу!

"Ой, заграй, заграй синесеньке море,
Та під тими байдаками,
Що пливуть козаки, — тільки мріють шапки
Та на цей бік за нами!

"Ой, Боже наш, Боже! Хоч і не за нами,
Неси Ти їх з України:
Почуємо славу, козацьку славу,
Почуємо, та й загинем!"

Отак у Скутарі козаки співали,
Співали, сердеги, а сльози лилися;
Лилися козацькі, тугу домавляли
Босфор аж задрісся, бо зроду не чув
Козацького плачу; застогнав широкий,
І шкурою, сірий бугай, стрепенув,

І хвилю, ре́вучи, далеко-далеко
У синєє море на ребрах послав.
І море ревнуло Босфорову мову,
У Лиман погнало, а Лиман Дніпрові
Тую журбу-мову на хвилі подав.

Зареготався дід наш дужий,
Аж піна з уса потекла.
"Чи спиш, чи чуєш, брате-Луже?
Хортице-сестро?"

Загула

Хортиця з Лугом:

"Чую, чую!"

І Дніпр укрили байдаки,
І заспівали козаки:
"У Туркені, по тім боці,
Хата на помості.

Гай, гай! Море, грай,
Реви, скелі ламай!
Поїдемо в гості.

"У Туркені у Кишені
Талари, дукати.

Не кишені трусить, --
Їдем різать, палить,
Братів визволяти!

"У Туркені яничари
І баба на лаві.

Гой-ги, вороги!
Ми не маєм ваги:
Наша воля і слава!"

Пливуть собі співаючи;
Море вітер чує.
Попереду Тамалія
Байдаком керує.

-Гамаліє! Серце мліє:
Сказалося море.

- "Не злякає!" -

І сховалося
За хвилі, за гори.

Дрімає в гаремі, в раю Византія
І Скутарь дрімає; Босфор клекотить,
Неначе скажений, то стогне, то виє,
Йому Византію хочеться збудить.

"Не буди, Босфоре, буде тобі горе!
Твої білі ребра піском занесу;
У мул поховав!" реве синє море.

"Хиба ти не знаєш, яких я несу
Гостей до султана?"

Так море спиняло
/Любило завзятих, чубатих Славян/.
Босфор схаменувся. Туркєня дрімала,
Дрімав у гаремі ледачий султан.
Тільки у Скутарі, в склепу, не дрімають
Козаки сердеги. Чого вони їдуть?
По-своєму Бога в кайданах благають,
А хвилі на той бік ідуть та ревуть.

"О милий Боже України!

Не дай пропасти на чужині,
В неволі вольним козакам!
І сором тут і сором там -
Вставать з чужої домовини,
На суд Твій праведний прийти,
В залізі руки принести,
І перед всіми у кайданах
Стать козакові!..."

- "Ріж і бий!

Мордуї невіру бусурмана" -
Кричать за муром.

Хто такий?

- Гамаліє! Серце мліє:

Скутарь скаженіє!

- "Ріште, бийте!" - на фортеці
Кричить Гамалія.

Реве гарматами Скутара,
Ревуть, лютують вороги;
Козацтво преться без ваги -
І покотились янітари.

Гамалія по Скутарі,
По пеклу гуляє,
Сам хурдигу розбиває,
Кайдани ламає.

- "Вилітайте, сірі птахи,
На базар до пав!

Стрепенулись соколята,
Бо давно не чули

Хрещеної тії мови...

І ніч стрепенулась:

Не бачила, стара мати,
Козацької плати.

Не лякайся, подивися

На бенкет козачий!

Темно всьди, яку будень,-

А свято чимале!

Не злодії з Гамалієм

Їдять мовчки сало

Без шашлика.

— "Засвіtimo!"

До самої хмари
З чоглистими кораблями
Палає Скутара.
Византія пробуркалась,
Витріщає очі,
Переплива на допомогу,
Зубами скрегоче.

Реве, лютує Византія,
Руками беріг достає; —
І на ногах в крові німіє.
Скутарь, мов пекло те, палає;
Через базари кров тече,
Босфор широкий доливає.
Неначе птахи чорні в гаї,
Козацтво сміливе літає.
Ніхто на світі не втече!
Огонь запеклих не пече.
Руйнують мури; срібло, золото
Несуть шапками козаки
І насипають байдаки.

Горить Скутарь, стиха робота,
І хлопці сходяться; зійшлись,
Люльки з пожару закурили,
На байдаки — та й потягли,
Рвучи червоні гори-хвилі.

Пливуть собі, ніби з дому,
Так буцім гуляють,
Та, звичайне — Запорожці,
Пливучи співають:

"Наш таман Гамалія,
Отаман завзятий,
Забрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти, —
По морю гуляти,
Слави добувати,
Із турецької неволі
Братів визволяти.
Ой, поїхав Гамалія
Аж у ту Скутару, —
Сидять брати Запорожці,
Дожидають кари.
Ой, як крикнучь Гамалія:

"Брати будем жити, —
Будем жити, вино пити,
Яничара бити,
А курені килимами,
Оксамитом крити!"
Вилітали Запорожці
На лан жито жати;
Жито жали, в копи клали,
Гуртом заспівали:
"Слава тобі, Гамаліє,
На весь світ великий,
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині!"

Пливуть співаючи; пливе
Позад завзятий Гамалія,
Орел орлят мов стереже.
Із Дарданелів вітер віє,
А не женеться Византія:

Вона боїться, щоб Чернець
Не засвітив Галату знову,
Або гетьман Іван Підкова
Не кликнув в море на ралець.

Пливить собі...

А ізза хвилі
Сонце хвилю червонить;
Перед ними море миле
Гомонить і клекотить.

Гамаліє! Вітер віє
Ось-ось наше море!...
І сховалися за хвилі,
За рожеві гори.

До Кобзи.

Кобзо, моя непорочна утіхо!
Чом ти мовчиш, задзвони мені стиха,
Голосом правди святої дзвони,
Нашу тісноту гірку спомани.
Може чие, ще неспідлене серце
Важко забеться, до серця озветься,
Як на бандурі струна до струни.

Хто не здоліє, озватись словами,
Хай озоветься німими сльозами:
Ти ж своє слово дзвони - промовляй,
Думам братерським заснуть не давай.
Хай недовірки твої туманіють,
Хай вороги твої з жалю німіють;
Ти рідну семью до купи зливай.

Гей, хто на сум благородний багатий,
Сходьтеся мовчки до рідної хати,
Та посідаймо по голих лавках,
Та посумуймо по мертвих братах.
Темно на дворі, зоря не зоріє,
Вітер холодний від півночі віє,
Квилять вовки по степах-облогах.

Кобзо! ти наша одрада єдина...
Поки із мертвих воскресне Україна
Поки діждеться живої весни,
Ти нам про нашу тісноту дзвони.
Стиха дзвони, нехай змучене серце
Важко забеться, до серця озветься,
Як на бандурі струна до струни.

Яків Щоголів.
/1824-1898/

Запорожський марш.

Ми прийшли до кошового,
Кожен: волю нам вволи;
Гей, немац ж в нас нічого,
Бо що й мали - пропили!

Загула козацька рада:
Батько волю нам вволив,
І колихнулася громада
До кордону з курінів.

Ржуть на волі добрі коні,
Гострі шаблі брязкостять
І шапок верхи червоні,
Як маки на нас горять.

В небі хмарка не захмаре,
Сонце в промінях блищить,
З півдня вітер варом варе,
Тирса вяне, степ мовчить.

На могилі ворон криче,
І орли десь клекотять;
Ворон в полі здобич бече
На бенкет орли летять.

Гей, летить орли охочі,
Та пазури нагостріть.
Роздирати чорні очі
Тим кому не довго жить.

Лютий ворог лихо чує;
Зна він чим годити нам:
Про орлів бенкет готує,
Срібло й злото козакам.

І багаті і веселі,
Славні славою дідів,
Ми від вражої оселі
Подамося до степів.

Будуть коні у попоні;
Золочені остроги,
З рипом чоботи червоні
І жупани дорогі.

Бачим кадівби з кірцями:
Вік короткий, треба жить!
Хай гуде земля під нами
І Січа кипинем кипить.

Лірник возьме кобзу в руки,
Вдаре пісню по ладам,
Щоб згадали пізні внуки,
Як жилося їх дідам!

Осип Ерій Федькович.
/1834-1888/

Д о б у ш.

Гей, чи чули, люде добрі,
перед ким то звіри стинут,
А за ким то молодиці,
а за ким дівчата гинуть?
То наш Добуш, наша слава,
то капітан на Підгірі,
Красний, красний, як царевич,
двадцять років і чотири.

Хлопців тисяч ему служит, -
поклонися пред ним, крале!
На той топір его ясний
клали німці много стали,
А на тії порошниці,
били Угри злота много,
А той ремінь більше вартий,
як у двоє царства твого.

Ясна річка в Чорногорі,
місяць світит, місяць гріє,
А капітан ходит сумно,
чось му серце в грудех мліє:
Ні топірчик вже не пестит,
ні кресак не обзирає.
Ходит, ходит по долині,
клонит голов тай думає.

"Гей капітан, ти наш пане,
не яло ти сумувати!
Я співак є на Підгір'ю,
не розкажеш заспівати?
Я умію пісней много,
Тай потрафлю затужити;
Капітане, чи не кажеш?
Може хлопців побудити?"

Онде хлопців тисяч двісті
полягали по убочі...
Гей, якіж бо буйні, жваві,
а які в них бистрі очі!
Бо води ще в'ни не пили,
хиба кров та буйні вина;
Хліб їх білий не годує,
лиш журбова солонина.

А капітан став над ними,
рве дистоля, зводить скали;
Грим!! а збуїв тисяч двісті.
на ногах вже поставали:
"Що розкажеш, пан капітан?
Чи палити, чи рубати,
Чи якому королеві
кажеш голов з вязів зняти?"

Вража голов не пропаде,
заки руська не застила,
Аде красна, красна Дзвінка
на вечірки запросила.
Ви підете враз зі мною"-
-"Як розкажеш, і до грани!
Ти капітан в Чорногорі,
а ми твої, капітане".

Ясна нічка в Чорногорі,
світит місяць з зіздочками;
З легінями тисяч двісті
квапит Добуш облазами.
А сова десь затушила,
що аж серце в грудех мліє, -
В Чорногорі нічка ясна,
місяць світит, місяць мріє.

"Капітане, завернися!
Птаха нужду нам ворожит".
"Хто то каже? Крикнув Добуш, -
Головою най наложит!"
Тай ухопив за пістоля.
"Озде, стою, пане брате,
Ще раз кажу: завернися!
Озде, груди, - мож стріляти".

Так казав Іванчик любчик.
Ви не чули о Івані?
Ей, легінь то був хороший,
перший він по капітані;
А капітан его любить:
ліпше май ніж топір з стали.
Як поглянув на Івана,
аж му руки білі ввали.

"Тобі сором, славний Добуш?
Маеш в землю що дивити;
За-длі Дзвінки хабилиці
свого брата хочеш вбити?
Як, ти думаєш, добра душе,
Що та сука тебе любить!
Базаринки твої любить!
Завернися, бо тя згубит".

"Абись дав ми тільки злота,
що наповню сю долину,
Абись дав ми в двое більше,
то я Дзвінки не покину.
А не хочеш ти зо мною
Йти до Дзвінки - в твоїй воли;
Завернися з легінями,
але Добуш - ні, ніколи!"

"Я тебе би мав лишити?
Я, твій брат, тебе самого?
Того люде не діждали,
тай не діждут люде того.-
Гай, наперед, гайдамаки!
Де капітан там і люде.
Дай ми руку, пане брате,
чей гніву вже в нас не буде".

х х

"Добрий вечер, красна Дзвінко,
отвори, пусти до хати!
Ми сот хлопців є зо мною,
а вже час би вечоріти.
Принесли срібла, злата,
ми принесли меду много,
будем їсти, будем пити,
отвори нам лиш небого".

"Чи то ви там, славний Добуш?
/Ти ся хочеш напивати!
Ти пива наварила,
буде світ ся дивувати/
Ей даруйте, любку любий,
що не можу вас пустити,
Стефана ся от надію,
як узнав би, мігби бити".

"Що ти з своїм чоловіком! -

Стефанові я не радю

Тебе й пальцем докинути.

Отвори ми, я ти кажу" -

"Я бо кажу, славний Добуш,
що сьогодні не отворю".

"А я піду на підсіне,
та з дверми ся сам побору.

"В мене двері тисовії,
не зlodіям до розлому!"

"Що ти кажеш, гей гадюко?!"
гукнув Добуш гірше грому,
Тай ухопив за одвірки:

Як солома все ся крушить,
Двері гримли серед хати, -
аж набій тут з уха глушить.

Ей набою ж ти зрадливий,
ей набою голосненький!

З капітана кров ся ліє,
впав капітан молоденький.

Рнав, конає на мураві,
кров кипяча трави росит.

А капітан кличе хлопців,
тай, конає, тай їх просит:

"Як я, браття, вже загину,
то зложіт мня на топори,

Занесіт мня в сині гори,
там, де люде не заходят,

Там де пташки не співають,
там месо ви поховайте,

Най Ляхи мій гріб не знають.

"А мій топір золочений
В Дністер-Дунай затопіте,
Нехай знають руські люди,
нехай знають руські діти;
Що хто жінці в світі вірит,
мусит марне загинати,
Як ваш Добуш капітан...
Йой! прости мня — Божа-Мати!

В Чорногорі сонце сходить,
Чорногора в світлі тоне,
А в скалі там десь глибоко,
Там сова, десь плаче, стоне.
Але Добуш їй не чує,
бо в могилі вже не чути
Ані пісню Добушову,
ні флюяри слезні нути.

Микола Устиянович.
/1811-1885/

Верховинець.

Верховино, світку ти наш!
Гей, як у тебе тут мило!
Як ігри вод, плине тут час,
Свобідно, шумно, весело.

З верха на верх, а з бору в бір
З легкою в серці думкою,
В чересі кріс, в руках топір,
Бує легінь з тобою.

Ей, що ми там Поділля край?
Нам полонина - Поділля,
А бори-степ, ялиця - май,
А звіра голос - весілля!

Не забить нас баришів лєсть,
Коли б лиш порох та цівка,
У Бога світ, у людей честь,
Та овець турма, сопівка.

Та коли б пирс лід з хребта
І ведмідь шибнув лісами,
Завіяв юг, заграв Бескид,
Черемош гукнув скалами:

То ми то час, то ми то піснь,
Молодче, ну же в розтвори!
Овечці сплав з кучерей пліснь
І далі, далі на гори!

Літом цілим, би ніч, би день,
Хлопці гуляють там наші,
Свобідна там вода, огонь
Доволі ліса і наші.

Там пан не клав ланцюгом меж,
Ворог не станув стопою, -
Буйная там землі одеж,
Плекана пісень, росю.

Там то брєнить трембіти звук,
Щебече любо сопівка;
А як звіря завив гук,
В чєлюсти плює му цівка.

До ворожки.

Ой, лишенько, бабусенько
Серденько болить!
Навчіть мене голубонько,
Що його робить?
Куди гляну, серце вяне:
Красний божий світ,
Бринять всюди, паняночки,
Як королів цвіт.

• Піймав би я любесеньку, -
Принади нема,
Нема грошей-побрязкачів
І вдачі кат-ма.

Поворсжить, бабусенько,
Дайте грошенят,
Куплю собі поле й хату,
Коней соколят.

Приберуся в оксамити
На диво панам,
Стукну-брязну підківками
Словами додам.

Буде в мене принадонька,
Пташки налетять,
Клюватимуть принадоньку,
Мене звеселять.

А то лишко, бабусенько!
Принади нема,
Нема грошей-побрязкачів
І вдачі кат-ма!

Степан Руданський.
/1830-1873/

Жалібний дяк.

А що тільки в церкві дяк
"Іже!" заспіває,
Бідна баба у кутку
Мало не вмливає.

Аж завважив тее дяк,
До неї забрався:
"Чого плачете ви так?"
Стару запитався.

-Як не плакати мені, -
Стара баба каже,
Коли мене голос ваш
Аж за серце вляже.

Так колись моя коза
На льоду кричала,
Як там її звірина
Бідну розривала.

М. Старицький.
/1840-1904/

Дочка Ісфая.

Якщо доля велить полягти за свій край
В несподівану ранню могилу
Ти, мій батьку святий, серце скорбне втрима
Смерть моя дасть одвагу і силу!
В нестримній руці поведи мене сам
На майдан, докатів, до сажирі...
І без жалю без сліз похилився я там,
З серцем повним надії та віри,
Що одуша народ, не знесе більш ярма
І розправить напружені груди.
Що на рідній землі зникне, незне пітьма,
Сонце правди засяє повсюди:
І на вільних полях, в ниву власну ратай
Кине зерна добірного жита,
І красуня дочка той збере урожай,
Не дарчи запаснику мита.
Вас, діброви, гаї у одежі рясній
Не побачу я в щасну годину;
Але кривний народ в своїй згадці ясній,
Помяне і мою домовину...
Задави ж, батьку мій, та сльозу на очах,
За отчизну прийми мою плату!
Подивись, я сама, зацуравши той страх,
Сміло йду, з світлим оком на страту!

Борис Грінченко.
/1863-1910/

Не тоді!

Не тоді ти до бою у поле виходь,
Як вже сонце сіяє і гріє,
І як співи пташині в повітрі летять,
Як всміхаються дні золотії!

Не тоді! Не тоді! А як вітер реве,
Як скрізь ніч, страшна і похмура,
Ти тоді уставай, іди сміливо ти
І борись серед темряви й бурі!

Іван Франко.
/1856-1916/

З "М о й с е я".

Ходить туга по голій горі,
Мов туман по пустині;
Сіє думи й бажання свої
По широкій країні.

Сипле цвіти й листки, що давно
Вже зівя, й пожовкли;
Підіймає в душі голоси,
Що давно вже замовкли.

Що ще вчора байдужне було,
Нині любе й шановне;
Що ще вчора топтав, оплював,
Нині святости повне.

У гебрейському таборі ніч
Проминула в тривозі:
Скоро світ, всі глядять: він ще там
На скалистій віднозі?

Ні, нема! І було те "нема",
Мов жах смерти холодний.
Чули всі: щезло те, без чого
Жить ніхто з них не годний.

Те незримо, несклопне, що все
Поміж ними горіло,
Що давало їм змісл життєвий,
Просвітляло і гріло.

І безмежна скорбота лягла
На затвердле сумління,
І весь табор мов чаром попав
В отупіння й зомління.

Одні одним у лица бліді
Поглядали без впину,
Мов у бійці, що вбили у сні
Найдорожчу людину.

Чути тупіт. Чи вихор в степу?
Чи збуваєсь пророцтво?
Це Єгошуа, князь конехів,
І за ним парубоцтво.

Гонять стада, кудись то спішать...
Чи де напад ворожий?
Всіх їх гонить безіменний страх,
Невідомий перст божий,

Голод духа і жах самоти
І безодні старої...
А Єгошуа зично кричить:
"До походу! До зброї!"

І зірвався той крик, мов орел,
Над німою ярбою,
Покотився луною до гір:
"До походу! До бою!"

Ще момент - і прокинуться всі
З сстовпіння тупого,
І не знатиме жаден, що змить
Приступило до нього.

Ще момент - і Єгошуа крик
гирл сотисяч повторить,
Із номадів лінивих ця мить
Люд героїв сотворить.

Задуднять - і пустині пісок
На болото замісять,
Авірона камінням побють,
А Датана повісять.

Через гори полинуть, як птах,
Йордан в бризки розкроплять,
Єрихонськії мури мов лід
Звуком трубним розтоплять.

І підуть вони в безвість віків
Повні туги і жаху
Простувать в ході духові шлях -
І вмирати на шляху...

Леся Українка.

/1871-1913/

Як би вся кров...
Як би вся кров моя уплинула отак,
як ті слова! Як би мое життя
так зникло непримітно, як зникає
вечірнє світло!... Хто мене постави
сторожем серед руїн і смутку?
Хто наложив на мене обов'язок
будити мертвих, тішити живих
калейдоскопом радощів і горя?
Хто гордощі вложив мені у серце?
Хто дав мені одваги меч двосічний?
Хто кликав брата святую оріфламу
пісень і мрій, і непокірних дум?
Хто наказав мені: не кидай зброї,
не відступай, не падай, не томись,
чому ж я мушу слухати наказу?
Чому втекти не смію з поля честі,
або на власний меч грудьми упасти?
Що ж не дає мені промовить просто:
"Так доле, ти міцніша, я корюся!"
Чому на спогад цих покірних слів
дука стискає невидиму зброю,
а в серці крики бойові лунають?...

Понад хмари! Понад хмари, брате!
Вийди в гори з навісної хати!

На верхах самотніх там ще тихо,
Не зайшло туди ще людське лихо.

Не встануть там веснянії чари,
Вітер мат горою, низом хмари.

Але краці там сніги лискучі,
Ніж на долах повинь, град і тучі.

Краща студінь, пуста там сонлива
Ніж весна на долах нещаслива.

Тихий світ там буде твій учитель,
Сам ти свій суддя і потішитель.

Василь Щурат.

У волинській тихій стороні...

У волинській тихій стороні,
в церкві кобза висить на
стіні;
сотню літ вже висить сумно,
мов не кобза, але трумно,
де спочили давнії пісні.

Стародавній запорожський лад
дав тим давнім пісням склад
і дала їм силу слова;
дивувався тим пісням Цариград.

А коли озвалися як грім,
то й Варшава дивувалась їм.
Жовті Води стали в крові:
від кривавої їх мови,
що нагнала багато жаху всім.

Божі сила в тих пісень була!
Все з завзяттям лицарів росла,
поки з славою могила
їх собою не прикрила,
поки кобза в церкву не зайшла.

Нема того, хтоб з грудей своїх
кобзі сили уділити міг,
тої сили, що несла на морі,
тої сили, що борола горе,
що з ярма визволювала всіх.

У волинській тихій стороні
в церкві кобза висить на стіні;
сотню літ вже висить сумно,
мов не кобза, але тлумно:
встаньте з трумна, давнії пісні!

Микола Вороний.
1871.

На зустріч 13-му.

Двадцять літ двадцятого століття
Сховалися в безодні забуття
І рік тринадцятий, немов яке страхіття
Полохає думки, хвилює почуття...

Що він готує нам, яке несе життя?
Чи знов жахи? Чи знов кровопролиття?
Нехай і так... У боротьбі тяжкій,
Незломна волею і сірою людиною,

Я виклик видаю, могутий виклик свій
Тобі, тринадцятий... Хай грає хуртовина!
Багато бурь зазнала Україна
Та не схилилася, і не схилитись їй!

Микола Філянський.
1873.

К и ї в.

Ще скарб віків - не весь прожито,
Ще видно кін колишніх дій
І тавро днів Твоїх не змито
В останках "каменю і мрії"

Хай на нових твоїх оселях
Краса - без рідної канви,
Хай перед генієм Растреллі
Грба не хилить голови;

Хай степ, в буденний сум повитий
Скував натомлені уста
І шлях свитинь Твоїх, Славуту,
Тернами весь позароста -

В час невідомий, час нежданий
Ти знов розімкнеш свій язик...
Натхненним словом осіяний
Колись не даром Первозваний
Зорь землі Твоїй прорік.

О.Олесь.
1878.

Зі"що-року".

Зелено, любо усяди.
Наче стоять на землі
Свята зелені,
Клецальна неділя.
В мріях дрімає земля,
В щасті рає природа.
Наче з якогось далекого хутора
Дівчина йшла на весілля в село,
В південь гарячий ішла і стомилась,
І відпочити лягла, і заснула,
Тяжко заснула в житах на межі:
Сниться їй сон:

Наче козак в золотому жупані
Зтиха підїхав на білім коні
І задивився на неї прещасну,
І зачарований довго дививсь нерухомо,
Потім поволі схилився з сідла
І обпалив її красні уста
Довгим палким поцілунком.
Знявся і зник на коні,
Дівчина крикнути зразу хотіла,
Словом його перейняти —
Мертві уста.

Хвилину щастя залита
Дівчина бідна зомліла...
Спить вона тяжко, а хвиля її заливає,
Щерть переповнює щастям істоту,
Ллється і ллється,
Плеце і плеце.

Хочеться дівчині всесвіт обняти,
Щастям усе напоїти,
Матірю стати...

Спить вона й чує, що наче рости починає,
Більше, все більше росте...
Ось вона стала велика, велика...
Землю усю зайняла.
Спить і раве прещасна.
Коси її розплелися,
Хвилями вуться в степах.
Килимом пишним лани покриває,
Плахта її.

Маком червоним цвітуть на городах
Рукава її
Ллються річками по луках зелених -
Дівочі стрічки.
Сяють розкидані збоку дукати -
Ставки і озера,
Спить вона довго
і... нагло, -
Очі ясні розкриває...
Сонце ще душею горить...
Зелено... любо навколо.

Грицько Чупринка.
/1879-1921/

Серед бою.

З гнівним полум'ям, з журбою
Тут в отруєнім повітрі,
Я устою серед бою,
Де сплелися люди хитрі.

Кровю броню рбчервону,
Кровю серця молодого, -
Боем стомлену долбню
Прикладу, тоді до того!

А другою... О, другою
Я макну, як карний вісник!
Я устою серед бою,
Доки приде мій записник.

Спиридон Черкасенько
/1876-1940/

Стрільці.

Потски з гір зелених,
Потски - шуми:
Не спинили їх шалених,
Їх льоти - думи!

Орли зі скель високих,
Орли над нами:
Кумлять в низах глибоких,
Кумлять крилами...

Десь чорний ворон криче, -
Пересторога!
А чайка квилить - плаче,
В сльозах небога.

Та жив не дух високий
І міць не взята,
Бо з гір нові потски,
Зі скель орлята.

Заллють ворожі лави,
Дістануть неба...
На полі смерти - слави
Плачів не треба!

Павло Тичица
/1891 -/

Скорбна мати.

Проходила по полю
Обніжками, межами.
Біль серце спромінив
Блискучими нозами.

Поглянула - скрізь тихо.
Чийсь труп в житах чорніє...
Спросоння колосочки:
Ой, радуйся, Маріє!

Спросоння колосочки:
Побудь, побудь із нами.
Спинилась Божа Мати,
Заплакана сльозами.

Не місяць, і не зорі,
І дніти мов не дніло.
Як страшно... - людське серце
Докраю обідніло.

II.

Проходила по полю -
Зелене зеленіє...
Назустріч учні Сина;
Возрадуйся, Маріє.

Возрадуйся, Маріє:
Шукаємо Ісуса.
Скажи, як нам простіше
Пройти до Емауса?

Звела Марія руки,
Безкровні, як лілеї:
Не до Ідеї шлях вам,
Вертайте й з Галилеї.

Ідіте на Вкраїну,
Заходьте в козну жату -
Ачеї вам там покажуть
Хоч тінь Його: розняту.

III.

Проходила по полю.
В могилах поле мріє -
Назустріч вітер віс -
Христос воскрес, Маріє!

Христос воскрес? - не чула,
Не відаю, не знаю.
Не будь ніколи раю
У цім кривавім краю.

Христос воскрес, Маріє!
Ми - квіти звіроб'ю,
Із крові тут вробю,
Зросили на полі бою.

Мовчать далекі села.
В могилах поле мріє.
А квітка лебедіє:
О зглянься хоч Ти, Маріє!

ІУ.

Проходила по полю...
- І цій країні вмерти? -
Де Він родився вдруге, -
Яку любив до смерти?

Поглянула - скрізь тихо.
Бує дике зито.
- Защо Тебе розп'ято?
Защо Тебе убито?

Не витримала суму,
Не витримала муки, -
Упала на обніжок
Хрестом розп'явши руки...

Бад нею колосочки
"Ой, радуйся" - лептали.
А янголи на небі -
Не чули і не знали.

Михайль Семенко

/1842 ?- /

Місто.

Наївно гавкали цуцики
Біля стовпів афш.
Гіпнотизували електричні гудзики
І замість прани вдивали гашиш.
Місяць пролазив стримано
За окреслення темних будов, -
Фізіономії були скривлені
А на тротуарах була кров.

І ніхто не знав, що за містерія
І в гарячім дивчику злилися всі віки.
І притуливсь до землі знищено на сквері
І всі виходи були замкнені на замки.
Іхтіозаври в скачених руках
Мстились за зневажений сон, -
І були страденно розгнівані епохи
І стелив за порядком полісмен.

Максим Рильський

/ 1895 - /

X

X X

Мені снилось - я мельник в старому млині.
Уночі затихають колеса.
Я не сплю. Часом качка в повітрі дзвенить
Чи казан проти місяця грає.

У млині щось грізуть і смакують шурі,
Під колесами падають краплі.
Шука кинеться десь в ситняку - і ситняк
Заспокоїтись довго не може.

Десь підвода далеко в полях гуркотить, -
Хто, куди і для чого прямує?
Зірка пада ясна і другу розкида
По широкому темному небі.

І летить вся земля, як підвода в полях,
У просторах незмірно - прекрасно -
І далекі міста, і мій млин, і качки,
І шурі, і колеса, і люди.

Микола Зеров
/1890 - /

В степу.

Високий рівний степ. Зелений ряд могил.
І мрійна даймечинь, що млою синіх крил
Чарує і зове до елінівських козацьких.
Ген - ген на обрії силуети темних коней,
Намети і вози, і Скити орачі.
Із виріш летять, курличучи, ключі;
А з моря вітер дме гарячий, нетерпеливий.
Але помо мені ті вітрові пориви
І жайворонків спів, і проростання трав!
З якою б радістю я все те проміняв
На гоміж пристані, лимазів синє плесо,
На брук і вулиці старого Херсонесу!

Павло Филипович.
/1891/

М о н о м а х.

Дивився з вежі на темний б'ір,
Там слід ведмежий і вовчий зір.

Там бродять тури у далині;
А дуб похмурий ковтає дні.

Дививсь і зброю стиснув хутчий,
Соколів двоє враз на плечі.

Бичача шия, мов камінь крик.
Не Візантія - до степу звик.

Залізна шкура, серце тверде -
На роги тура не попаде.

О, Мономаше! Ти не навчай,
Що шастя наше покора й рай.

Зійдуть на попіл бліді ченці,
А спис і сокіл, в твоїй руді!

Гремить відвага на всі віки -
Той крик варяга, той стиск руки!

Юрій Клен.
/1891/

Осінні рядки.

Прозоре озеро лісне
У себе барви всі вбирає,
І в ньому - синє і ясне -
Осіннє небо вицвітає.

О, ранкова вродиста мить!
На все зійшов високий спокій.
Життя, що здавна не шумить,
Мов води чисті і глибокі.

Воно понесло щедрий дар:
Мов листя, скарб той розсипає,
А я в блакить і срібло хмар
У синє дзеркало збираю.

І чи ж не дивно, що воно,
Таке мале, а всі простори
Вмістило в собі, мов вікно,
Розкрийте в обшар неозорий?

В мені спочила височінь.
Я сонним озером синім.
На все лягла прозора тінь.
По ранку паморозь лисніє.

Природа тиха і смутна.
Але в усьому обітниця:
"О, буде ще така весна,
Яка тобі й не сниться!"

Евген Плушник.

/1898/

Над морем високо, на непорушній скелі,
Квіт чарівний на мертвому стеблі,
Горить вогонь-щоб у морській пустелі
Знаходили дорогу кораблі.

Буває інколи: уже надія зблідла,-
Не відшукати напрямку ніяк!-
І враз кладе на хвилі смугу світла
Ще неприступний для очей маяк.

І скоро промінь той туман розоре
/Не відірвати погляд від землі!/-
І кораблі ідуть в широке море,
Зникаючи в зловісній млі.

про Фальківський.

/1898/

Вірі Коваленковії.

"А за стіною стогне завірюха
І хились голову засніжена сосна, -
Топ пий думки терпкіші од вина,
і пісню вітра незугарну слухай.
Та не:зумій відчуть у його ~~звисті~~
алур часу міцніший од хвиль,
і, хоч на серці стогне втома й біль,
лети...

не оглядайсь...

не стишуй ристі

Бо тільки зайвий рух -

і раптом долу

впадеш під сталлю куті копита,
і запечеться кровю на устах
тавро підков цвяхованим півколом.
І вже не встанути тобі,

не звести руку

не успиється знов за повідки,
не загнuzдять коня на бій прудкий,
на біг непевний на непевнім бруку.
І, ніби в дар за дні прожиті досі,
Сіренький пил кістки твоєї прибе,
і замітуть вітри імя твоє,
як лист похвильний замітає осінь.

Олекса Сілісаренко
/1991 - /

За білим маревом жагучий скрип возів...
Іржаві відгуки тернового терпіння...
Е тут, на травах на гнучкій лозі,
Розляла осінь вина білопінні.

Це день, загурений веде мене, як друга,
В сивизну тиху, в брязкіт збройних літ,
Коли серця у грудях бились туге
У такт дзвінкий бойовищ і копит.

І згадуєш діла такі наївні і прості,
І замват бойовий в небойових піснях,
Як ляляли кров ми на осінні брості
Замученого приморозком дня.

І день білявий - мій ще як сребрскудрий
Нагадує мені, що вже давно - давно
Розквітла брость, якій ми так немудро
Точили мудре молоде вино...

... У інеї ліси, немов у мреві.
Ті самі дерева, що знав я їх колись,
За тих часів коли громовим ревом
Дні буреломні землю потрясли...

О, дні прозорі! Кришталі осінні!
Були ви сміливі, прекрасні і страшні,
Як рвались ваші поводи ремінні,
Як червінкова кров горіла на стерні...

... За білим маревом стихає скрип возів
Колись вантажених понівеченим тілом...
І мовчки я скилявся до лози,
До червінкових віт, покритих білим.

Володимир Сосюра.

/1898 - /

Уже зоря золоторога...

Уже зоря золоторога,
Де полями зацвіло,
кладе на огненні пороги
своє сивіюче крило.

На тротуарах на лілеї
Й не лебединий в небі крик,
дзвінка безодня над землею
чолом задуманим горить.

В поля з пахучої долини
червінці осінь просіва...
А десь біжать залізні коні,
і пахне холодом трава...

Крій Дараган

/1893-1926/

Срібні сурми.

Дашбог лякає білі коні,
Бучний табун зими,
З його рожевої долоні
Вогонь проміння барвно гонить
На вохке тло землі.

Зіма вміє білий стяг підносити,
Підносить стяг зіма,
Благає порятунку, просить:
"Не треба бою, досить, досить!"
І лине за лима...

І коні велетні жемуться,
І крешуть лід дзвінкий,
В бігу птаками розішнуться
І в дикім полі розіб'ються,
Розвіються вони...

Прогавлена остання змога,
Долічені вміє дні...
І грудень світлого дамбаго
Суриить блакитну перемогу
На золотім коні!

Евген Маланюк
/1897 - /

Баллада про Василя Тютюнника

Отамане, генерале, - цвинтар, спокій, сон,
Тільки дзвони вечорові грають в унісон,

Тільки місто непривітне між волинських піль
Помонить про вбогу радість та постійний біль.

Все, як було, - жорстка шоса, тспо́лі, шпиталь,
За будинками співає синім вітром даль.

За будинками туркоче знана миротінь,
Що ночами вабить, кличе незабутню тінь.

І встає, встає, з могили нестерпний прах,
В тім же френчі й винельчині на крутих плеча

І пругким широким кроком міряє на схід...
Причаїлась тиша мовчки. Місяць аж поблід.

І в нестерпно-білім світлі, в саявній тишині
Кам'яне твое обличчя й очі кам'яні.

II.

Причаїлась тиша. Тільки - що це? подивись! -
Зправа, зліва поспішають постаті якісь:

Шелестять тафозні лахи на худих плечах
І горить гарячка лютя в неживих очах.

Ось - шикуються на марші в чоти й куріні -
То наказ дають залізний очі кам'яні.

Отамане, генерале, що це знову? Глянь -
Що це котиться назустріч і дуднить земля,

Лунко, чітко відбиває копитами чвал?
То кіннота наша буїна, мов за валом вал.

Стали. Сотники шикують сотні у полки.
Отаману рапортують жовті кістяки.

Розіслазми на колесах мапу лютих Крут,
Він диктує директиви стислі, як салют.

В млі спалахують команди. Іскрометний пруг
Напинає ребра й руки на велику гру.

Тиша. Гостро крають очі стиснуті серця,
Оглядають, протинають серце до кінця.

Все - гаразд. Такі не зрадять і не продадуть;
Лиш ножами душ проріжуть всеросійську муть.

Ходом руш! І рівний наступ крила рсзгорта -
Загартованих безсмертям знов веде мета

Здовж окропленого кровю знаного шляху,
Де стрічали чорну осінь і зиму лиху.

ІІІ.

Кепетівка шулить ухо. Змеринка гуде.
То устав Василь Тютюнник і полки веде.

Стука телеграф: Тютюнник. Плаче телефон:
Ідуть - ідуть. З повік тікає підсоветський сон.

Далі й далі йде дретами смертоносна вість.
Радієве коливання зимним змістом їсть.

І тремтить і опадає вся жовтнева ржа,
І в птабах танцює жидом комісарський зах.

Загудів знайомий простір, обудилась ніч
Тисячма облич воскреслих, міліоном віч.

Взесь гуде знайомий простір. В димних вирах вись.
Очі вікон в кожній каті кровю налились.

Кожне тіло сухоребре пружить сітка жил;
Налива п'ястук залізом невблаганних сил.

Без вагань. Ти - а, ти - будеш. Встань, бо ти -
Се тобі лишень здавалось, що воно - гора. | не раб

Просто в чоло. Меми очі. В той кирпатий ціс -
І балван ось розлетиться струхлілий хмиз

Ти повірив, що скінчилось і що нас нема,
Що пожерли тиф і мука та ще й рідна тьма,

Ні! Живуть, живуть безсмертні і гремить їх чин,
І живим, що стали мертві, знов несуть мечі.

.....

х

х х

Генерале, генерале, - пестить очі даль.
Все твоє роздерте серце злутувала сталь.

Синя пляма щезла з грудей, загорівся зір,
Мускулясті кроки знову міряють простір.

Над тобою тяжкотканий плеще-беться стяг,
Ніби птах державний крила широко простяг:

То - орел старого Риму, вістник вражих згуб.
Він несе в залізних кігтях золотий тризуб.

Брії Ліпа.
/1900/

Всупереч Азії жаху і всупереч зимній Європі
Впертість, як кров, пливе в жилах людей цих міщаних
тяжкостопих

Світиться знаком тризуба уся ця земля.
Горнами чорними воль розпалюється знак цей,
І все страшніший, величний, огненний, палючий
Сходить над краєм, як дивна планета.

Навірун
Брби чужинців дрімають. На йстаршнше для них:
чи він стопить,
Чи перетонить в землі цей руду на сталь?

І от поволі зростають міста, як котінни, як пор-
дість.
Поволі тужавіють села, з містами поєднані міццю,
Тяжке багатство й пишнота вбирають цей край.
Ось він зіп'явся у ритмі, ось ідуть,
і я чую їх кроки.

Леонид Мосендз.

/1897 - /

З о д і а к.

Час без кінця. Це є проте десь межі
Незмінності сузір'я Зодіака.
І станеться: розсиплються, мережі
Так знаних нам, так довідомих знаків:

Могутній Лев знесилено дотліє
В пожежності нападків Леонідів,
І розібеться кукуль Водолія
На зсгневії брязкітки болідів;

Забракне стріл в Стрільцевім сагайдаш
Без золота луски загинуть Риби,
Загубляться Близнята десь у мряці,
І Скорпіон себе жалом не хибить.

Всі речі, наслідки усі й причини
Усі почнуть з Ваги подій спадати...
І тільки Діва ясними сніма
Космічний хаос буде зглядати.

Ось він почне дробити на атоми
Усі сузір'я, сонця і планети,
Змішає їх до купи і потому
Спіраллю скрутить нової комети.

Благословить її новим простором
І безконечність часу дасть їй знову...
І Діва знов таємні схилить зори...
І знов почнеється Чин і буде Слово.

Та всеж у неподібності події
Буде тремтіти гіга антична буга,
Мов спадщина минулої стихії:
Зметована в Надвічності потуга.

Олекса Стефанович
/1898 - /

Осіння.

Бенкетуй, молода княгине, -
Поки сонце ще світить радо,
Поки небо твоє ще синє, -
Бенкетуй, моя ладо.

Хай несуть із комор на столи
Виночёрни і плододари
Твої вина мілші, як смоли
І садів твоїх дари.

Груди груш, винограду грона,
Сині сливи, гради тернини
Гори я блук в огні червоних
І рубіни рябини.

Та проси, господине гоша,
У гостину до себе друзів,
Та сідай, молода, хороша
У веселому крузі.

Хай шепочуть до злот шарлати,
Хай горять самцвітні шати,
Хай виблискують княді лати
За стілами у лади.

Скоро зносиш свою пишноту,
Скоро скинеш багряну брану,
Вдягнеш срібло замісто злота,
Замість пурпуру - мармор.

Микола Чирський
/1905 - /

х х
х

Неспокій оця осінь голосить.
Зорі - безліч сполоханих віч.
Непокрите куйовдить волосся
Повстанцеві завітрена ніч.

Ось діддався на ренті він чести,
Недавній хлопчак гімназист:
У заставі, а поруч Вілчестер,
Що в руках задубілих затис.

Та не так, як в романах Жюль Верна,
В прозаїчних волинських полях:
Той додому вже більше не вернє,
Кого зловить москаль або лях.

Він суворо нахмурює брови
І здивляється у шлях.
"Спочивайте, панове, здорові!"
/Ще загону, що в лісі заляг./

У селі десь там гавкають пси,
Почувають тварюки недобре.
Гусне в далечі темная синь,
Загрозливий творячи обрій.

Притаївся в примёрзлій руці
Цигарки наляканий вогник,

І здавалося ночі оцій
Неколючість малежить сьогодні.

Таке кущність - і ввижається постіль
Дати теплої затишній кут.

Раптом темінь проколює постріл,
До дунов розлігся "так-ку"...

.. ..
- "Щоб мені оце шліба не вісти -
Замінявся одик з вагошу -
Та з відстрілювався гімназистик
Аз від грех, що сиділи на конях".

- "Що й казати, був завзятий хлопчина.
Дивувались і ми його чину",
Притакнули і другі з запалом
Та у темному лісі пропали.

Марко Антіох.

-/1907/

Бондарівна.

Ой, не вітер то гуде над дахом
Поринає в сиву далину,
Зграя гайвороння, птах за птахом,
Обминає Бондарівнину труну.

Ти лежи, лежи в ґруні сосновій,
Бондарівно дівко молода,
Потемніла, помутніла з крові
У Дніпрі широкому уся вода.

Гей, на коні, і шаблі в долоні.
Тільки вітер шляхом заміта.
У небесній грозовій опоні
Проступила тінь вогненного хреста.

Олена Теліга.

Вечірня пісня.

За вікнами день холодне -
У вікнах перші вогні.
Замкни у моїх долонях
Ненависть свою і гнів,

Зложи на мої коліна
Каміння жорстоких днів
І срібло свого полину
Мені поклади до ніг.

Щоб вільне, розкуте серце
Забилось знов гаряче,
Щоб ти, найміцніший, сперся
Лицем - на моє плече.

А я поцілунком теплим,
Мягким, як дитячий сміх
Згашу полум'яне пекло
В очах і думках твоїх.

Та завтра, коли простори
Проріже перша сурма -
В задимлений чорний морок
Зберу я тебе сама.

Не візьмеш плачу з собою, --
Я плакати буду пізніше.
Тобі ж подарую зброю:
Цілунок гострий, як ніж.

Щоб мав ти в залізнім свисті
Для крику і для мовчань --
Уста рішучі, як вистріл,
Тверді, як лезо меча.

Ладя Могилянська.

х х

х

Колись удень, як сонцю буйну славу
гули чмелі у квітах запашних,
я лугом йшла... Мого достиглі трави
аж до рамен торкалися моїх.
Я лугом йшла... А в небі вічна зміна,
а в небі оргія перлинно-білих жмар,
купалин день в одвічнім шумовинні
заносив ніж і готував удар.
А в тілі і в душі така блискуча повня,
така нестерпна сила зайвини.
І так хотілося: на білім щастя човні
із уст гранатових отруту пить до дна...

І думалось...

ось-ось за поворотом стріну,
підійде зараз той, хто все життя чекав...

Нікого навкруги...лиш вічна в небі зміна
та море роменців в зеленім морі трав.
Лила...і плутала барвистими стежками,
але навіки привидом моїм
тишилось поле з білими квітками
та вічна зміна в небі голубім.

Гес Шкурупій.
/1903 -/

Пісня зарізаного капітана.

Відвага пригод
нас у море жене,
відвага пригод
нас турбує, пече,
вогнем...

Крізь ніч і туман
іде наш лагман,
крізь ніч і туман.

Нема, нема нам спокою в шинках
парує кров на носах.

Як вітер і море покличуть
лишаємо
перса Кончити,
ділуємо лезо навахи,
лишаємо п'яний підвал,
підкопав нас
шквал.

Кугає вітер
і стогне туман.
Ший
не шаль,
не шаль нам для рей...
У бій,
іде наш флагман.
Е-гей!...

Вітер співає в щоглах,
посвист
у линвах застряг,
хвилює,
розпалює погляд
чорний
корсарський стяг.

Крізь ніч і туман
іде наш флагман,
Крізь ніч і туман.

Кровю заллято палубу вщерть,
борт продіравив таран,
очима лякає смерть
зарізаний капітан.

Шаль,
шаль нам високих рей...
Е-ге !...

Юрій Яновський.
/1902/

Присвята.

Високо в небо соколи літали.
Далеко в море гості запливали,
І парус - парус - парус доганяв.
Надувши груди білі йшли фреґати,
Над морем місяць уставав салдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Веселий день любови кочової.
На палубі вино і брязкіт зброї,
І плескіт хвиль, неначе крик коня.
Надувши груди білі йшли фреґати,
Над морем місяць устава салдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Любовна міць на палубі рухливій
На кораблі, що йде мов білий привид
Й зору на щоглу, як ліхтар підняв.
Надувши груди білі йшли фреґати
Над морем місяць уставав салдатом
І просторінь шляхів охороняв.

О. Влизько.
1908-1934.

Матроси.

Загартовані сонцем, вітрами
Перепливши морями світи, -
Ми крім рейду не маємо брани
До якої прийти.

Серце кинувши в штерми і штилі,
Ми в обличчя плюєм сатані,

І незручно на тони, на милі
Розраховуєм дні.

Напа зброя гвинтівка і кортик, -
Наші думи морський бурецвіт,
Наше серце у чорному порті,
Де цвіте антрацит.

М. Бажан.

Нічний рейс.

Підноситься зневажливо рука,
І перблене перо, неначе шпага, гнеться,
І пада зломлений, в покреслений чернетці
Рядок, мов щогла неструнка.
Та налива вітрила плавні строф,
Скрипить холодним тросом літер
Вітер
Вишуканих катастроф.

Шукання катастроф, і мандрів, і надхнень -
Утіха всіх утіх, розрада всіх розрад.
Хай спинається твій патетичний фрегат,
Фрегат патетичних пісень,
Що чує крізь шторми, і ночі і тьму
Стенувшись од керми до носа,
Що судились йому,
Престяглися йому,
Мужні мандрівки матроса.

Рівні та прості
Лягли на морях
Дороги матроські,

Як грами од шпаг.
Тінь неспокійна й крилата
Корсарського злого фреґата
Морями облудними буде пливти,
Струмїтиме хмурно повз чорні борти
Вітер одзертий салдата,
Вітер хоробрий людей,
То кричить альбатросом між рей,
Тугий, як дуга арбалета,
Прямий, як удар стилета,
Шарпавий, як ірка
Корсарського ножа.

Рубай же ланцюги,
Зривайся із причалу,
Бо не в чорнильницях фреґат шукає шквалу,
Бо ти, як муж і войовник,
В часи смертельного авралу,
І компасу
І серцю
Метнутись не даси у бік.

М а т и .

Всиха садок.Що-літа що-зими
гілки гниють і падають самі
з покірним хрустом. Тішились під ними
що-року діти іграми шумними,
в траві витоптували слід,
зривали з віт сочисто-світлий плід
і щоки соком барвили.І мати
про себе мислять:

- Тільки й погуляти
поки малі,а виростуть -- коли?...
Взяли лопату,весело пішли
гукнуть дітей:

- Не час тепер сидіти,
ідіть робить.

Та десь безпечно діти
всі розбрились,хто в місто,хто в село
і ні одне лопати не взяло...
І цілі дні,важку забувши втому,
трудились мати в садові густому
вагою літ пригнуті до землі.
А вітер десь народжувався у млі,
вставав і віяв волею новою...
І так шумів пожовклою травою,
що матері крізь той веселий шум
багато снілось тихих,ясних дум:
своя зелена виділась могилка,
а тут садок,і в ньому кожна гілка
звиса плодами...Провхами стежок
несуться діти,ягоди з гілок
із листям рвуть,розраджені і хтиві
і барвлять соком пальчики ліниві.

Богдан Кравців.
/1904-/

Утиснене в холодні ржаві шпуги...

Утиснене в холодні ржаві шпуги
і скуте серце пов'язує во сталі-
невгвтане все рветься далі й далі
й палає палом пориву й натуги.

І в зимних штаб і ночей чорні смуги
вплела ти ніжною рукою ткалі:
І перли слів, і смажних уст коралі,
і прозолоть питок чекання й туги.

Та все ж... Якщо колись за-ради мене
із губ твоїх, що ваблять так принадно
небачно впаде слово милосердне, -

то серце горде - вражене, шалене
твої дари всі знівечить нещадно,
в ненависті стулавів, затвердне.

Дамбосич.
/1894-/

х

х х

В душі почав знов осідати
Неволі тяжкої намул...
Світ бачимо лише крізь ґрати
життя чужого чуєм гул.

І тільки часом із маневрів
Долине гук чужих гармат

Й тоді із рабства темних петрів
Минуле владно зве назад:

Вернутись, щоб 'почати' знову
І принести крізь кров і дим
Тризуб в столицю наддніпрову,
В наш з криці вимріяний Рим!

Б.М. Янів.

Е к с п р е с .

Хмарами дим викидає, блиском розяснює тіні,
Грозами грає стихії, стуком-стогоном сталь!
В мряках невідоме завтра, в мряках збігаються шини
Експрес жене безупину, експрес потонує у даль.

Спека, мороз, хуртовина-експрес за вітром в погоні!
Села, яри і потоки, - гомін несеться від міст.

Експрес не знає спокою, в сварці крикливих вагонів.
В зміні красок краєвидів, в пристрасній пісні коліс

В даль я спішуся наче експрес, завтра незнане збага
путь

Щастя погоні не знати, радість в змаганні добути,
Маю огонь я Перуна, в грудях гремить водопад.

Ось несподіваний закрут: експрес схиляється в руху.
Закрут! Невжеж - катастрофа? Ні! Зрівноваження духа,
Бо зєдинились контрасти: Розум-стихія і лад!

С.Гординський.

/1906 -/

Мое місто.

В осінній млі така прозора мить
Минулих днів розстріляних шрапнелем;
/Ще вчора бачив я його цілунків слід
Додсму ідучи повз мури цитаделі/.

Встаєш ти важко з мли квадратами будов,
Лише віки звели безжурно і високо
На куполи твоїх старих церков.
Граційний ренесанс і пристрасне бароко.

Твій ринок, у рядах похмурих кам'яниць,
Де вікна підняли зчорнілих гзимсів брови.
Тривожно задививсь у темряву сторіч,
Заслуханий іще в останній зойк Підкови.

Зіп'явшись на щити гранітні, коло брам
Тим адуть уперто льви, насуплені і злючі,
Щоб кинутись до віч твоїм майбутнім дням
Багряним дням, що прийдуть неминуче.

Юрій Косач.

/1909 -/

Партія пікету.

Поручник гармаш Бонапарте
Грає із Долею в карти.
Темні є карти у Долі в руках,
Доля химерна стара і гідка.

Поручник гармаш Бонапарте
Грає в відкриті карти:

-Козир-Харобріст - каже він Доли-
Вам невідоме це гасло Болі,

Карти мої три дами зальотні,
Любки зрадливі, але шляхотні,
Перша - Франція, друга - Слава,
Третя - Війна, моя пані ласкава.

Доля рече посміхаючись - пас!
Поручник у відповідь гречно їй -- раз!
І блиском очей повертає багнет
На ключ до Тульону, на форт Егіет.

Богдан Ігор Антонич.
/1907-1937/

Р і з д в о .

Народився Бог на санях
в лемківському містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий.

Ніч у сніговій завії
крутиться довкола стріх.
У долоні, у Марії
місяць - золотий горіх.

Оксана Лятуриська.

х

х

х

Не соколи вилітали,
по соколячи янчали -
виїжджали юнаки,
натягали луки.

Шумо, соколи, до діла!...
Мати мушно лебеділа,
заломивши руки,
лила сльози, ай, гіркі.

Шлях закурений хрестила.
Видівають очей несила
від сліду копит давінки,
від розлогих лутів.

Ірина Наріжна.

х

х

х

Ну і щож, що життя - не мрія
Чарівна і революція,
Що не радістю глуміє
А залізом звенить і крицею.

Ну і щаж, що життя суворе,
Що романтику в серці вбило,
Що слова переткі нам говорить,
Що не ніжністю вабить-силою.

Гей чи в ласки в життя хто просить!
Молоді ми міцні і шперті,
І незломні - сили в нас десить
Для життя, для борні і - смерті.

Зореслав.

/1909-/
24

З а в т р а.

Ми знаємо: Завтра в заграві,
Ми знаємо: Завтра в огні...
По небі бронзово-смаглявим
Пролине на білім коні
Окрилений лицар казковий
Із прапором в дужих руках,
Стогромом сзвуться діброги
Зніметься курявово шлях.
І виїде на Заході сонце
/В колемах ряди - маполіт.../
І виїде грізним оборонцем
Міцною стопсю на Схід.
Червено завітнуть атаки
У п'яній оркестрі заліз,
Навколо лиш маки і маки
Й еліпси розбитих коліс.
Бундючно зніметься угору
Окрилена буря осан,
До зір огняного собору
Від Дону по Тису, по Сян.
І віде князь-лицар у славі
У Київ на білім коні...

Як зродиться Завтра в заграві,
Як завтра займеться в огні.

Арсен Кара.

Так говорив Заратустра...

В битві вічний до останку

В небі і між людьми
Сяйва прозолоть свитанку
Й сили тьми.

Повно пахощів молитви

В серці: "Світе! будь!" -
Огневого палу битви:

"Йди! здобудь!"

Сунуть темнощі... Залляті
Всі святині... "Час!

Згиньте геть до щенту, кляті!

Йду на вас!" -

В груди душі беться круто

Супротивна теч!

Іскри креме грізно-люто
Меч об меч...

Федір Моріш.

/1910 -/

С о н е т и.

З далеких гір хтось вабив так мене,
Із гір-в зелене соняшне підгір'я.
Про Тебе я в безсонні ночі мріяв,
Про Тебе - щастя п'яне, огляне.

Серпнева спека згасне і мине,
Як сніг з Твого маленького подвір'я,

Та ця любов не згасне і в зневірі
Ї горітиме мов сонце весняне.

Та вірю я: кохання наше вічне
І щире мов молитва матерів...
Воно цвістиме завжди: в липні й січні

І під жорстокий, хижий свист вітрів
Рід пружить крила, щоб у даль космічну
Нести розраду, усмішки і спів.

Сергій Кущніренко
/1913-/

Марш молодих.

Орлами нам в синь вилітять.
Так ваблять залізнії грюки -
Колеса найтяжчих гармат...
Бригади чобіт по бруках...

Що холод? Що рання весна?
Мов проліски встанем знід снігу -
Зчорніла в степу борозна,
Зводяніли жорстокії криги.

Ми скоро покажем батькам,
Як спрагли серця наші й груди
І вперше десь випаде нам
Вороні окопи здобути...

Іван Колос.
/1913-/

Вінчайся в успіх.

Вінчайся в успіх, чине нелукавий.
Борець почує світлі сурми слави,
І хлібороб з плідної ораниці
Збере прибутку за свій піт сторицю,

І будівничий, що не знає "досить",
Відважні везі в височінь підносить,
Моряк зловісні шторми переборе,
Поет ізцілить серце смертно горе,

А я хотів би: рідній Верховині
Відкрити дорогу до просторів синіх,
До днів, як діти, ясних, кучерявих.
Вінчайся в успіх, чине нелукавий.

Іван Ірлявський.

В степу.

Тут вітер, самота та спокій
та неозора просторінь,
а в далечинах горді кроки
твердих господарів, як рінь.
Ті кроки глушать степ зелений,
тривожать гнівом самоту;
тому вони такі надхненні,
що марть силу і мету.
І не загубишся у тиші,
щоб не почути серць биття
й не бачити, до час напеше

у книгу боротьби й життя:
Веселе сонце, тихий квітень,
старі дспівані пісні
і те, що в серці вічно світить
крізь радісні й бурхливі дні.
Ой, надивись на степ квітчастий
і на далекі хутори,
що скоро скриються у рясті,
як ранні за горбом вітри.
Послухаймо, яким тут співом
вітають птиці рівнину,
де будуть пшениці та жниво,
де вчуєш пісню не одну:
про вітер, самоту і спокій
та неозору просторів,
про горді в далечинах кроки
твердих господарів, як ринь.

Андрій Гарасевич.

/1917-/

Р а х і в .

Посеред гір розсипаних смарагдів,
Серед рубінів сонця вогняного,
Під лазурами неба молодого
Мешить привітний, вічно-юний Рахів.

Над синявою Тиси пречасної
Коварчесь у полум'я дерев,
Хатки убогі, наче крила мев,
Втягають соромливо стіни свої.

А далі - місто з бідного села.
Церкви тут, школи, комини фабричні,
І ярмарковий рух ніби столичний...

Пани. Гуцули... Коршми... Жидова...
А над тим містом, впоєним красою
Макає голод вічною косою.

Юлій Воронш-Кумятський.

О с і н ь.

Куці осінні, верхи червоні
У зворі ллється яра кров
Із шляхів синіх, мов буйні коні
Летять крилаті вітри знов.

Спадає листя бронзовим жаром
Співає осінь сім пісень.
У синє срібло сповили жмари
Осінній перший співний день.

Федь Маковичанин.
/1913-/

З весняних спогадів.

Ти йшла поволі наче мрія...
Доріжков посеред піль.
До смутку легкий вітер віяв
І мив акорди перепіл.

...Не оглянулась, не спинилась,
Хоч я благав, молився: Стій... -
Заки твоя хустина біла
Линь маячила при хресті...

Як вже зникла за межами,
Вгадав я правду - може й Ти
Що нам за прийдешніми днями
До себе сліду не знайти...

Ліда Мак.

Знечевя впало сонця світла злото
У темінь вязнів гробівниць понурих.
І знов горить полум'яна охота
В душі, мов буря в небесах похмурих.

Чому в цей день смутна у тебе хата?
Чому все шлеп до мене мислі журні?
Коли весна і щедра і багата
Дасть і Тобі, о Нене, силу в будні.

І Ти прийдеш до мене, як спартанка,
Що на межі грядучих днів, світанком
Подасть мені мій щит на бій одважний.

І я мов вихор полечу огнистий
Здобути світу марив, снів пречистих,
Як лицар той зухвалий і звитязний.

Тетяна Княгиницька.

Ліси, як кучерявий чупер.
Шумлива буря чеше зчаста
Дощами гриву Лучини.
Колишеться трава, квітчаста,
як плечка Докії, красуні.
В трембіти грає вітер, бе по струнах
прудко Черемша, що сріблом кутий,
як по бандурі бандурист,
та знов, збиточний, шле у Кути
свій пронизливий, ясний свист.

Перед перечитанням просимо поправити ласкаво такі помилки:

Ст.	рядок	Надруковано:	Має бути:
5.	4 знизу	пане у	пане, у
29.	7 згори	долота	болота
44.	14 "	сотня	с отня
44.	14 "	злата	-
44.	15 "	солтани	-
44.	17 "	кочея	Кочея
45.	7 знизу	"Слова	"Слава
48.	5 згори	міч	меч
49.	1 знизу	Пльщі	Польщі
53.	6 "	пчулка	пчілка
53.	1 "	Атамани	отамани
54.	3 згори	сам	Дніпр
54.	11 знизу	будах	бідах
56.	5 згори	трохи	-
56.	8 "	тахи	таки
56.	1 знизу	полта ську	Полтавську
62.	8 згори	-	козак /на кінці рядка/
64.	8 знизу	домавляли	домовляли
67.	5 "	яку	як у
68.	3 згори	З чоглистими	Щоглистими
69.	1 "	таман	отаман
69.	13 "	Гамалья	Гамалія
71.	1 "	Панталеїмон	Пантелеїмон
72.	6 "	немає ж	немає ж
83.	9 "	докатів	до катів
84.	3 знизу	зівя	зівляли
96.	5 "	зросили	зросли
97.	10. "	1842	1892
97.	5 "	прапи	прани
98.	2 згори	гараячім	гарячім

Ст.	рядок		Надруковано:	Має бути:
88.	8	згори	мат	над
99.	14	"	гомін	гомін
108.	6	знизу	паяма	пляма
109.	9	"	Ось ідуть	ось ідуть
111.	14	згори	я блук	яблук
117.	1	знизу	Е-ге...	Е-гей...
118.	14	згори	устава	установ
119.	13	"	напива	напина
120.	1	знизу	не даси	не дасиш
128.	3	"	огляне	огняне.

З М І С Т .

УСНА ТВОРЧІСТЬ.

Пісні обрядові: стор. 3

1. Колядки	5
2. Веснянки. Гаївки.	6
3. Царинна	7
4. Купальна	8
5. Русальна	9
6. Обжинкова	10
7. Весільна	11
8. Голосіння	12

Пісні ліричні й побутові: 15

1. Коломийки	16
2. Дощик	17
3. Тихо, тихо	18
4. Колисанка	19
5. Ой пушу я	20
6. Ой три літа	21
7. Чумацька	23

Пісні історичні: 25

1. Із-за гори	26
2. Гей, з устя Дніпра	27
3. Дума про полковника Хвилона	28
4. Дума про козака Голоту	29
5. Дума про Богдана Хмельницького	33
6. Гайдамацька	39

П и с ь м е н н а т в о р ч і с т ь : 41

1. Зі Слова о полку Ігореві . . .	42
2. Касіян Сакович: З віршів на похвалу гетьмана Сагайдачного .	46
3. Напис на портреті гетьмана Хмельницького	47
4. Полон Потоцьких при Жовтих Водах і Корсуні	48
5. Напис під образом козака . . .	49
6. Похвала Хмельницькому	50
7. Вірш на герб України	52
8. Дума пана гетьмана Мазепи . . .	53
9. І. Котляревський: З Енеїди . . .	56
10. П. Гулак-Артемівський: Пан . . .	58
11. Боровиковський: Клим	59
12. Євген Гребінка: Лебідь і гуси .	60
13. А. Метлинський: Підземна церква .	61
14. М. Шашкевич: Вірна	63
15. Т. Шевченко: Гамалія	64
16. П. Куліш: До Кобзи	71
17. Я. Щоголів: Запорозький марш .	72
18. О. Ю. Федькович: Довбуш	74
19. М. Устиянович: Верховинець . . .	79
20. Л. Глібів: До ворожки	81
21. С. Руданський: Жалібний дяк . . .	82
22. М. Старицький: Дочка Іефая . . .	83
23. Б. Грінченко: Не тоді	84
24. І. Франко: З Мойсея	84
25. Л. Українка: Як би вся кров . . .	87
26. О. Маковей: Понад хмари	88
27. В. Щурат: У волинській тижій стороні	88
28. М. Вороний: На зустріч 13-му . .	90

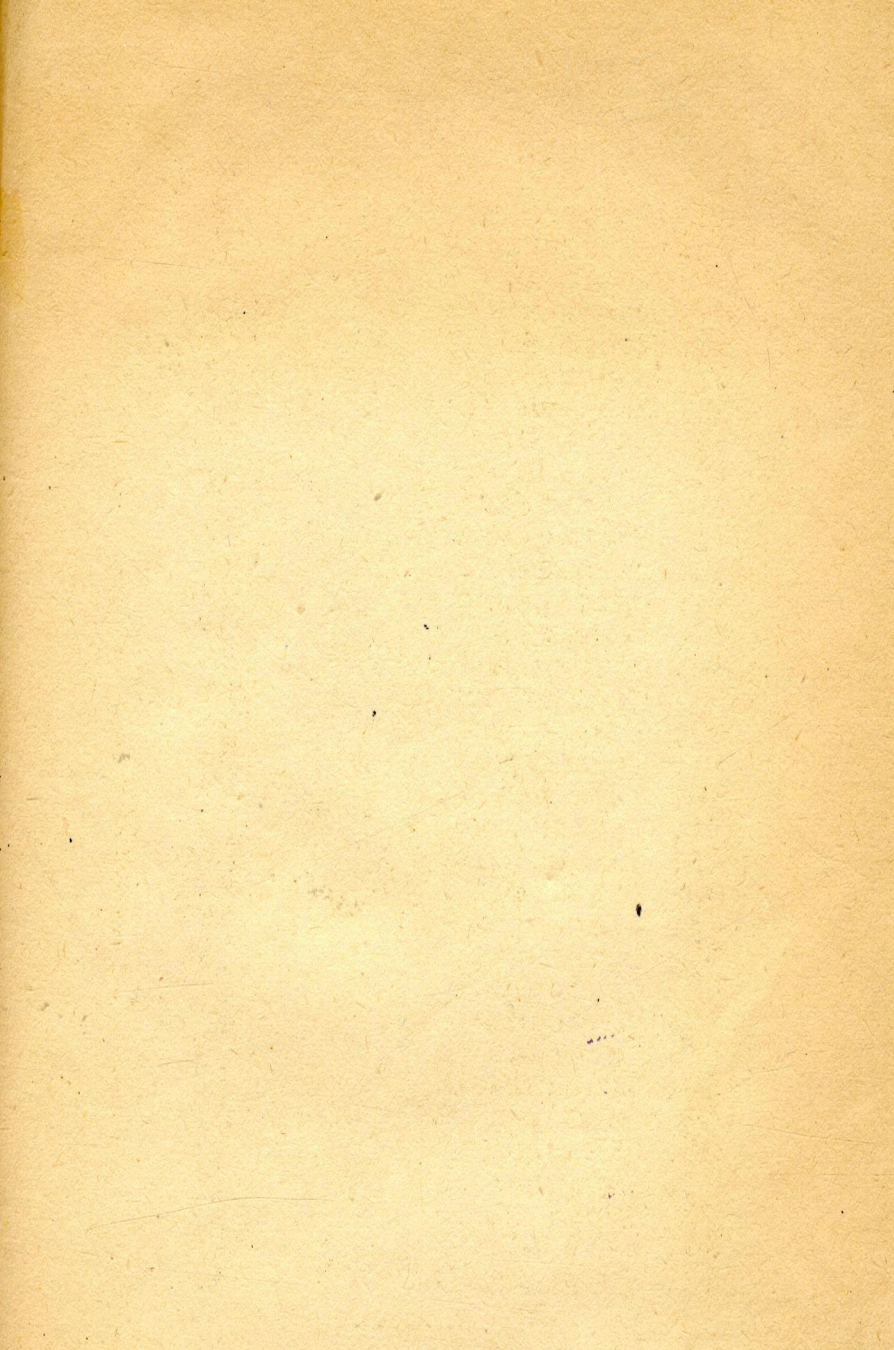
29.	М.Філянський: Київ	90
30.	О.Олесь: Зі "що-року".	91
31.	Г.Чупринка: Серед бою	93
32.	С.Черкасенко: Стрільці	94
33.	П.Тичина: Скорбна мати	95
34.	М.Семенко: Місто	97
35.	М.Рильський: х х	98
36.	М.Зеров: В степу	99
37.	М.Филипович: Мономах	99
38.	Ю.Клен: Осінні рядки	100
39.	Е.Плужник: Над морем	101
40.	Г.Фальківський: Вірі Коваленко- вій	102
41.	О.Слісаренко: За білим маревом	103
42.	В.Сосюра: Уже зоря золоторога	104
43.	Д.Дараган: Срібні сурми	104
44.	Е.Маланюк: Баллада про Василя Тютюнника	105
45.	Ю.Липа: Всупереч Азії жаху... .	109
46.	Л.Мосендз: Зодіак	109
47.	О.Стефанович: Осіннє	111
48.	М.Чирський: х х	112
49.	М.Антиох: Бондарівна	113
50.	О.Теліга: Вечірня пісня	114
51.	Л.Могилянська: х х	115
52.	Г.Шкурупій: Пісня зарізаного капітана	116
53.	Д.Яновський: Присвята	118
54.	О.Влизько: Матроси	118
55.	М.Вахан: Нічний рейс	119
56.	В.Мисик: Мати	121
57.	Б.Кравців: Утиснене в холодні ржаві шпуги	122
58.	Дажбожич: х х	122

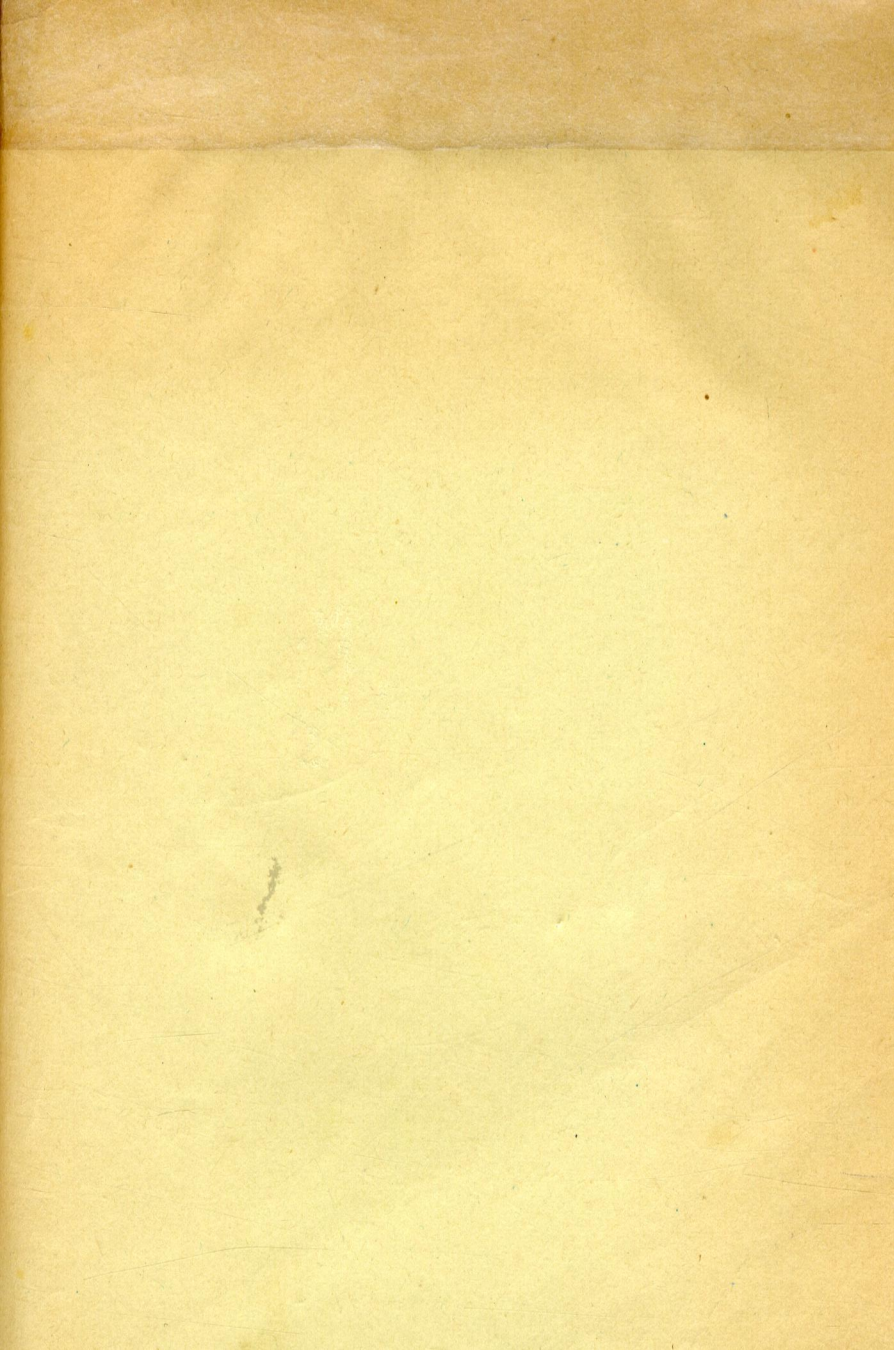
	стор.	
59.	В.М.Янів: Експрес	123
60.	С.Гординський: Моє місто	124
61.	Ю.Косач: Партія пікету	124
62.	В.І.Антонич: Роздво	125
63.	О.Лятуринська: х х х	126
64.	І.Наріжна: х х х	126
65.	Зореслав: Завтра	127
66.	А.Кара: Так говорив Заратустра	128
67.	Ф.Моґіш: Сонети	128
68.	С.Кушніренко: Марш молодих	129
69.	І.Колос: Вінчайся в успіх	130
70.	І.Ірлявський: В степу	130
71.	А.Гарасевич: Рахів	131
72.	Ю.Боршом-Кумятський: Осіннь	132
73.	Ф.Маковичанин: З весняних спо- гадів	132
74.	Л.Мак: Знечевя впало	133
75.	Т.Княгининецька: Ліси, як кучеря- вий чупер	134.

стор.

1. Антиох М.	113
2. Антонич Б.І.	125
3. Боршош-Кумятський Ю.	132
4. Бадак М.	119
5. Боровиковський	59
6. <u>Влизько</u> О.	118
7. <u>Вороний</u> М.	90
8. Гарасевич А.	131
9. Грінченко Б.	84
10. Глібів Л.	81
11. Гребінка Е.	60
12. Гулак-Артемівський	58
13. Гординський С.	124
14. Дараган Ю.	104
15. Дашбожич	122
16. <u>Зеров</u> М.	92
17. Зореслав	127
18. Ірлявський І.	130
19. Кара А.	128
20. Клен Ю.	100
21. Княгиницька Т.	134
22. Колос І.	130
23. Косач Ю.	124
24. <u>Кравців</u> Б.	122
25. Куліш П.	71
26. Кушніренко С.	129
27. <u>Лица</u> Ю.	109
28. <u>Лятуринська</u> О.	126
29. Мак Н.	133
30. Маковей О.	88
31. Маковичанин Ф.	132

	стор.
32. <u>Маланюк</u> Е.	105
33. <u>Метлинський</u> А.	61
34. <u>Мисик</u> В.	121
35. <u>Могилянська</u> Л.	115
36. <u>Могіш</u> Ф.	128
37. <u>Мосендз</u> Л.	109
38. <u>Наріжна</u> І.	126
39. <u>Олесь</u> О.	91
40. <u>Плужник</u> Е.	101
41. <u>Рильський</u> М.	98
42. <u>Руданський</u> Ст.	82
43. <u>Сакович</u> К.	46
44. <u>Слісаренко</u> О.	103
45. <u>Сосюра</u> В.	104
46. <u>Старицький</u> М.	83
47. <u>Стефанович</u> О.	111
48. <u>Теліга</u> О.	114
49. <u>Тичина</u> П.	95
50. <u>Українка</u> Л.	87
51. <u>Устиянович</u> М.	79
52. <u>Фальківський</u> Д.	102
53. <u>Федькович</u> О.Д.	74
54. <u>Філянський</u> М.	90
55. <u>Филипович</u> П.	99
56. <u>Франко</u> І.	84.
57. <u>Черкасенко</u> С.	94.
58. <u>Чирський</u> М.	42
59. <u>Чупринка</u> Г.	93
60. <u>Шашкевич</u> М.	63
61. <u>Шевченко</u> Т.	64
62. <u>Шкурубій</u> Г.	116
63. <u>Шурат</u> В.	88
64. <u>Янів</u> В.М.	123
65. <u>Яновський</u> Ю.	113

PA

58

4.26

(1986)

58

PL

Живі
Струни